

พิจารณาโน้ตค้นความสมจริงในตัวบทวรรณคดีเรื่อง “บ้าน”

กนิษฐา ลีลามณี*

สาขาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

อีเมล : shyunnoi@gmail.com

รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2567 แก้ไขบทความ : 29 มิถุนายน 2567 ตอรับบทความ : 9 กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ : การพิจารณาโน้ตค้นความสมจริงในวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ในบทความชิ้นนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ตัวบทจากมุมมอง 4 ด้าน ได้แก่ มโนภาพเกี่ยวกับบ้านสกุลเกา ซึ่งให้โน้ตค้นความสมจริงทั้งลักษณะทางกายภาพ การดำรงอยู่ของบ้านและความเป็นอยู่ในบ้าน ด้านการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ก็พบว่า กลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้พรรณนากิจกรรมตลอดจนรายละเอียดด้านความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในพื้นที่สวนดอกไม้ได้นำผู้อ่านเข้าไปสู่โลกทางอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ทำให้เกิดจินตภาพเกี่ยวกับตัวตนของตัวละครเหมือนว่ามีชีวิตและจิตใจได้อย่างสมจริง ด้านการผูกปมความขัดแย้งพบว่า การสร้างความแตกต่างทางความคิดระหว่างคนสองรุ่นให้เห็นถึงการปะทะกันระหว่างความคิดแบบเก่ากับแบบใหม่ได้สะท้อนภาพของครอบครัวขยายในสังคมจีนท่ามกลางความแตกต่างในยุคเปลี่ยนผ่านจากสังคมศักดินาไปสู่สังคมสมัยใหม่ได้อย่างสมจริง และประการสุดท้าย การนำเสนอเนื้อหาแนวโคกนาฏกรรมที่พูดถึงชีวิตของตัวละครเด่นฝ่ายหญิงสามคนซึ่งต่างก็เป็นตัวแทนของสตรีผู้อ่อนแอที่แสนดี อีกทั้งยังมีจริยธรรมตามแบบแนวคำสอนโบราณแต่ต้องพบจุดจบที่น่าเศร้าก็มีส่วนในการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชะตากรรมและสถานะทางสังคมของสตรีจีนในยุคสมัยนั้นได้อย่างสมจริง ทั้งนี้ ผลการศึกษาชี้ว่า การอ่านตัวบทอย่างละเอียดได้เผยให้เห็นความเป็นจริงที่สอดแทรกอยู่ในตัวบท และยังคงยกย่องถึงคุณลักษณะสำคัญของเนื้อหาแนวต่อต้านครอบครัวในระบบศักดินาของจีนในนวนิยายเรื่องนี้อีกด้วย

คำสำคัญ : มโนทัศน์; ความสมจริง; การแสดงอารมณ์ความรู้สึก; โคกนาฏกรรม; ครอบครัวในระบบศักดินา

* Corresponding author

E-mail address: shyunnoi@gmail.com

Consider the concept of realism in “Jia”

Kanitta Leelamanee

Chinese Department, School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce

E-Mail: shyunnoi@gmail.com

Received: 1st May 2024

Revised: 29th June 2024

Accepted: 9th July 2024

Abstract: This study considered the concept of realism in “Jia” from four aspects, firstly the concept about Gao’s home, which discovered the text provides readers with Gao’s home in realistic view, the existence and the way of living. In the part of the emotional expression of the characters, found that the author uses various emotional expression techniques to immerse readers into the emotional world of the characters, allowing them to imagine their real lives and souls. In the part of the conflict, there are ideological differences between the two generations of characters, reflecting the conflict between old and new ideas during the transition from feudal society to modern society, fully demonstrating a realistic image of the Chinese social family. Finally, the author narrates the tragic stories of three female characters, all representing kindness and weakness, also having morality according to the ancient doctrine, providing readers with a more realistic experience of the constraints in traditional Chinese society which called "fate" and "social status". This study reveals the authenticity in the text by close reading and emphasizes the main features of anti-feudal family content in the novel.

Keywords: concept; realism; emotional expression; tragic; feudal family

探讨在文学作品《家》中的真实性概念

李淑云

泰国商会大学人文学院中文系

电子邮箱: shuyunnoi@gmail.com

收稿日期: 2024年5月1日 修回日期: 2024年6月29日 接受日期: 2024年7月9日

摘要: 这篇文章针对巴金作品《家》中真实性概念进行探讨,从‘家’的形象、情绪表达、人物之间的冲突以及悲剧的描述四个角度,来观察读者在阅读《家》作品当中如何产生真实性概念。研究发现:《家》的文本能够为读者创造出‘高’家的真实性的形象与存在,以及家庭生活。特别是‘花园’也是一个象征性的空间,在人物情绪的表达有着一定的作用,作者通过各种情绪表达手法,将读者带入人物的情感世界,较为真实地让他们显出想象人物的具体生活和灵魂。在冲突方面,人物区分两代人之间存在着思想差异,反映了在从封建社会到现代社会的过渡时期旧思想与新思想的冲突,充分展现了中国社会大家庭更为现实的形象。最后,作者讲述了三个女性角色的悲惨故事,她们都代表了善良的软弱,作为‘三从四德’的女子反而遭遇了不合情理的种种悲惨的事,为读者较为真实地体验到中国传统社会所谓囚禁女性的“命运”以及“社会地位”的缩影。这项研究显示通过文本精读揭示了文本中的真实性,并强调了小说中反封建家庭内容的主要特征。

关键词: 概念; 真实性; 情绪表达; 悲剧; 封建家庭

บทนำ

นวนิยายเรื่อง “บ้าน” หรือในภาษาจีน 《家》 ภาษาอังกฤษ Jia มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับคนสามรุ่นที่แบ่งแยกเป็นสองกลุ่มมีชีวิตอยู่ร่วมกันในครอบครัวขนาดใหญ่ เปลือกนอกของความเป็นตระกูลผู้มีฐานะร่ำรวยจากค่าเช่าที่นาและธุรกิจของครอบครัว ทั้งนี้ พิจารณาจากเป้าหมายการเขียนนวนิยายเรื่อง “บ้าน” ของผู้แต่ง หลี่เหยาลาง¹ ภายใต้นามปากกา “ปาจิน” ที่เขียนถึงความเป็นไปของครอบครัวเจ้าที่ดินผู้ดีเก่า² ครอบครัวหนึ่งในเมืองเฉิงตู

เมื่อเข้าไปในบ้านทำความรู้จักคนในครอบครัวทั้งชายและหญิง ผู้อาวุโสและคนวัยหนุ่มสาวแล้ว ก็ทำให้เห็นถึงความแบ่งแยกของคนสองรุ่น “รุ่น” ที่ว่านี้มีนัยความหมายไปทางคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ที่มีทั้งความคิดความเชื่อ ตลอดจนวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้ว นวนิยายเรื่อง “บ้าน” จึงมีเค้าโครงหลักมุ่งเน้นวิพากษ์ระบบครอบครัวแบบแนวคิดโบราณ หรือ “การต่อต้านครอบครัวในระบบศักดินา” โดยถูกจัดประเภทให้เป็นนวนิยายขนาดยาวแบ่งเป็นบทจำนวน 40 บท 292,000 ตัวอักษรจีน ด้วยขนาดความยาวมากเช่นนี้ได้พรรณนาความเป็นไปจนถึงคราวล่มสลายลงทีละน้อย ๆ ของครอบครัวระบบศักดินาในยุคสมัยใหม่เอาไว้ได้อย่างลึกซึ้งกินใจ ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ เป็นการเขียนบันทึกประวัติศาสตร์แห่งความโศกเศร้าพบบรรยากาศของครอบครัวใหญ่ในระบบศักดินาที่กำลังเดินไปสู่ความล่มสลายลงอย่างช้า ๆ โดยมีได้มาจากเหตุทางธรรมชาติ แต่ความล่มสลายนั้นเกิดขึ้นโดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวกำหนด (巴金, 1981: 385)³

นอกจากนี้ “บ้าน” ยังเป็นนวนิยายที่ถูกพูดถึงกันมากในจำนวนงานเขียนยุคแรก ๆ ในนามปากกา “ปาจิน” และยังโดดเด่นที่สุดในจำนวนงานเขียนชุดเดียวกันภายใต้ชื่อ “สามบทเพลงแห่งกระแสเชี่ยว” (激流三部曲) (李宗琴, 2010: 33)⁴ จากการสำรวจเบื้องต้น ผู้เขียนพบว่า การตอบสนองของกลุ่มผู้อ่านที่มีต่อนวนิยายเรื่องนี้สามารถอ่านพบได้จากบันทึกของผู้ประพันธ์ผ่านจดหมายจากผู้อ่าน ที่มีก่นำมารวบรวมไว้ท้ายเล่มเมื่อมีการตีพิมพ์ซ้ำ มีทั้งที่ผู้ส่งจดหมายมาถึงปาจินถามไถ่ถึงความเป็นไปได้ของตัวละคร บ้างตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ประพันธ์เป็นต้นแบบของตัวละครคนนั้นคนนี้ นอกจากนี้ กรณีที่มีผู้อ่านที่เป็นแฟนตัวยงของนิยายเรื่องนี้ที่ทักท้วงเอาว่าเรื่องราวในบ้านสกุลเกา ก็คือเรื่องราวของบ้านสกุลหลี่ของปาจินนั้นก็ยังมี (周立民, 2020) ปฏิกริยาของผู้อ่านสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าถึงชีวิตและจิตใจของตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ ราวกับตกอยู่ในสภาวะ “มายาอันสมบูรณ์” (เจตนา นาควัชระ, 2521: 49) แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมาเกินกว่าสองทศวรรษนวนิยายเรื่องนี้ก็ยังคงครองใจผู้อ่านรุ่นต่อมา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายผู้เขียนและผู้อ่านเช่นนี้ยังเห็นได้ถึงความใส่ใจของผู้ประพันธ์ที่มีต่อผู้อ่านอีกด้วย⁵

หากพิจารณาจากปัจจัยด้านเวลาเมื่อแรกเริ่มตีพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมเรื่องนี้ในรูปแบบเป็นตอน ๆ ในหนังสือพิมพ์ “สื่อ-เป่า” (ภาษาจีน 时报 หรือ Eastern Times) หนังสือพิมพ์รายวันของเซี่ยงไฮ้ เมื่อปี ค.ศ. 1931 เป็นต้นมา จนมีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเดี่ยวครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ร้านหนังสือไคหมิง (ภาษาจีน 开明书局) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1933 อิทธิพลของวรรณกรรมเรื่องนี้ในกลุ่มผู้อ่านยังมีไม่มากนัก กระทั่งมาในยุคสาธารณรัฐจีนได้ถูกนำมาดัดแปลงไปเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ความนิยมในกลุ่มผู้อ่านก็ค่อย ๆ ขยายวงกว้างขึ้นภายหลังปีทศวรรษ 1940 และยังคงกลายเป็นหัวข้อศึกษาวิจัยในประเด็นการแพร่กระจายของนวนิยายเรื่องนี้อย่างจริงจังในหมู่นักวิชาการจีน (宋剑华, 2018: 94-108) ดังนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า แม้จะผ่านกาลเวลาไปหลายทศวรรษวรรณกรรมเรื่องนี้ก็ยังคงเป็นที่สนใจต่อวงวิชาการจีนอีกด้วย

¹ ในบทความชิ้นนี้จะใช้นามปากกา “ปาจิน” แทนชื่อผู้ประพันธ์ทั้งหมด

² แปลความหมายจากคำที่ผู้ประพันธ์ใช้ว่า 绅士家庭

³ คำนำพิมพ์ครั้งที่ 10 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1936

⁴ นวนิยาย 3 เรื่องที่อยู่ในวรรณคดีชุด “สามบทเพลงแห่งกระแสเชี่ยว” ได้แก่ “บ้าน”, “ฤดูใบไม้ผลิ” และ “ฤดูใบไม้ร่วง” หรือชื่อในภาษาจีน 家、春、秋 ตามลำดับ

⁵ อ่านประกอบท้ายเล่ม ใน Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社. 第 375-398 页.

แนวทางการศึกษา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ของไทยที่ผ่านมา พบว่า มีงานวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาด้านวรรณกรรมเปรียบเทียบระหว่างไทยและจีนอยู่แล้ว โดยเห็นได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นศึกษาเพื่อให้เห็นสภาพทางสังคม ศึกษาเปรียบเทียบกับวรรณกรรมไทยในยุคทศวรรษ 1940-1950 ที่ประพันธ์ขึ้นโดยนักประพันธ์ยุคสมัยใหม่ของไทย ต่อมาเป็นกลุ่มที่สนใจบทบาทตัวละครก็จะเน้นศึกษาเปรียบเทียบตัวละครในเรื่อง “บ้าน” กับตัวละครในวรรณกรรมของไทยที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมและระบบความเชื่อเชิงสังคมที่ใกล้เคียงกัน รวมไปถึงประเด็นเรื่องภาพลักษณ์ของสตรี และงานวิจัยด้านการแปลเป็นกลุ่มที่แยกออกมาอีกชิ้นหนึ่ง⁶ ในวิทยานิพนธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง ‘บ้าน’ ของปาจินกับเรื่อง ‘สาวลำเพ็ญ’ ของเฉินติง” โดยจิตาภา จารุขลิต พบว่า ไม่เพียงมีการวิเคราะห์สภาพสังคมจีนจากนวนิยายเรื่อง “บ้าน” ยังมีการวิเคราะห์ทฤษฎีการประพันธ์ของปาจิน ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้เป็นการเจาะจงลงไปที่ประเด็นมโนทัศน์ความสมจริงเชิงวรรณกรรม ทว่า งานศึกษาชิ้นนี้มีคุณค่าต่อการทำความเข้าใจช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงยุคสมัยของจีน จากสังคมที่มีความเชื่อแบบเก่าไปสู่การรับเอาแนวคิดแบบตะวันตก หรือความคิดใหม่เข้ามาปรับใช้ ที่สะท้อนอยู่ในเรื่อง “บ้าน” นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นถึงความคิดของผู้ประพันธ์ที่มองเห็นความอยู่ดีศรีสุขนานาประการที่เกิดขึ้นจริงในสังคม และไม่อาจนิ่งดูตายอยู่ได้ จึงได้ออกมาตีแผ่ความทุกข์ทรมานในชีวิตของผู้คนในยุคสมัยดังกล่าวผ่านผลงานชิ้นนี้ (2553: 31)

ทั้งนี้ เนื้อหาที่กล่าวถึง “บ้าน” ที่ปรากฏในงานวิจัยหรือแม้แต่ในตัวบทความวิจัยของผู้วิจัยชาวไทยโดยส่วนมาก ต่างก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันถึงบทบาทและฐานะวรรณกรรมแนวสังคมนิยมของวรรณกรรมเรื่องนี้ ทั้งด้านเนื้อหาสาระที่เป็น การตีแผ่ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างความคิดแบบเก่ากับความคิดแบบใหม่ ตลอดจนมีการบรรยายให้เห็นถึงชะตากรรม และความอึดอัดคับข้องใจของตัวละครวัยหนุ่มสาวทั้งหลายในเรื่องที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดในสังคมจีน ในช่วงเวลารอยต่อระหว่างสังคมศักดินา (โดยมีตัวละครคนรุ่นเก่าเป็นภาพแทน) ผ่านเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ (โดยมีตัวละครคนรุ่นหนุ่มสาวหรือคนรุ่นใหม่เป็นภาพแทน)

อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานศึกษาที่ทำการศึกษาเจาะจงลงไปที่ตัวบทเฉพาะในประเด็นเรื่องมโนทัศน์ความสมจริง ในเบื้องต้นผู้เขียนมีความสนใจต่อผลสัมฤทธิ์ของการอ่านวรรณกรรมภาษาจีน ซึ่งเป็นที่มาของประเด็นคำถามที่ต้องการค้นหา มโนทัศน์อันเกิดจากการอ่านตัวบทภาษาจีนของวรรณกรรมเรื่องนี้ อนึ่ง คำว่า “มโนทัศน์” ในที่นี้กล่าวในแง่ของ ภาพหรือ สิ่งที่เห็นในใจผู้อ่านที่รับรู้ด้วยความรู้สึกทางจิตใจ เมื่อมีการรับรู้ทางจิตใจนี้แล้วจึงจะเกิดความสมจริงของวรรณกรรมนั้น ๆ (王富仁, 2010: 107) ด้วยเชื่อว่า การวิเคราะห์มโนทัศน์ความสมจริงจากวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวไม่เพียงจะพาเราย้อนไป เห็นถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชีวิตของหนุ่มสาวจีนกลุ่มหนึ่งในช่วงยุคสมัยตามท้องเรื่อง และอาจมองเห็นสภาพที่ใกล้เคียงความเป็นจริงผ่านสายตาของผู้ประพันธ์เท่านั้น ยังอาจช่วยให้พบแนวทางการเรียนรู้วรรณคดีจีน ผ่านประสบการณ์การอ่านอย่างละเอียด (Close reading) ไปด้วยพร้อมกัน แม้ว่าข้อมูลแวดล้อมตัวบทที่แนะนำวรรณกรรม

⁶ รายละเอียดดังนี้ กลุ่มแรก ได้แก่ วิทยานิพนธ์การ “ศึกษาเปรียบเทียบ ‘บ้าน’ ‘ฤดูใบไม้ผลิ’ ‘ฤดูใบไม้ร่วง’ ของปาจินกับ ‘ผจญบาป’ ของศรีบูรพา” ของภัทรวดี ตรีรัตน์ (2554), วิทยานิพนธ์ “การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง ‘บ้าน’ ของปาจินกับเรื่อง ‘สาวลำเพ็ญ’ ของเฉินติง” โดยจิตาภา จารุขลิต (2553), “ศึกษาเปรียบเทียบ ‘บ้าน’ ของปาจินกับ ‘แลไปข้างหน้า’ ของศรีบูรพา” โดยนิศาชล เมธายานันท์ (2552) ซึ่งต่างได้มุ่งเน้นวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพที่เหมือนและแตกต่างกันระหว่างสังคมไทยและจีน ตลอดจนกระแสแนวคิดที่เกิดขึ้นในยุคสมัยตามท้องเรื่องและที่มีอิทธิพลต่อตัวผู้ประพันธ์ กลุ่มที่ 2 เป็นงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์บทบาทตัวละครในเรื่อง เช่น บทความวิชาการ (ภาษาจีน) “ศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์สตรีในวรรณกรรมเรื่อง ‘บ้าน’ ‘ฤดูใบไม้ผลิ’ ‘ฤดูใบไม้ร่วง’ ของปาจินและ ‘ผจญบาป’ ของศรีบูรพา” ของภัทรวดี ตรีรัตน์ และรายงาน การวิจัย (ภาษาไทย) “สตรีทัศน์ในนวนิยายจีนเรื่อง ‘บ้าน’ ของปาจิน” โดยผู้เขียนคนเดียวกัน (2557) ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทตัวละครชายและหญิงในเรื่อง “บ้าน” กับตัวละครชายและหญิงในเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ดังเช่นใน “วิเคราะห์ภาพลักษณ์ตัวละครชายในบทประพันธ์เรื่อง ‘สี่แผ่นดิน’ และบทประพันธ์เรื่อง ‘บ้าน’” ของแนน วงศ์คำ (2556) และ “การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์สตรีระหว่าง ‘สี่แผ่นดิน’ ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ ‘บ้าน’ ของปาจิน” โดยไพไล เชิญเพชร (2555) นอกเหนือจากนี้จะเป็น วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหามุ่งเน้นศึกษาด้านการแปล คือ “การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายจีน เจีย กับฉบับแปลภาษาไทย บ้าน” ของณัฐนันท์ ตียา-นันท (2556) ทั้งนี้ วรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแล้วหนึ่งสำนวน โดยอนิวรรณ พิมพ์ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2523 โดยสำนักพิมพ์ยุคใหม่ และได้รับการตีพิมพ์ซ้ำครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2566

ขึ้นหนึ่ง ๆ หรือข้อความนอกเหนือตัวบท (Paratext) จะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนรู้จักผลงานวรรณกรรมจีนอันทรงคุณค่าได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมหลายด้าน แต่ในทางกลับกัน ข้อมูลเหล่านั้นก็อาจกลายเป็นตัวจำกัดการรับรู้ถึงคุณค่าของผลงานวรรณกรรมนั้น ๆ ในด้านที่เป็นจริงก็เป็นได้ ผู้เขียนเชื่อว่า การผ่านประสบการณ์การอ่านตัวบทภาษาจีนอย่างละเอียดด้วยตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจ “สาร” ของผู้ประพันธ์ได้แม่นยำขึ้น ดังนั้นแล้ว การวิเคราะห์ดังกล่าวอาจเป็นตัวช่วยนำไปต่อยอดเพื่อศึกษาถึงบทบาทของกลวิธีการใช้ภาษาจากวรรณกรรมในระดับที่ลึกซึ้งขึ้นต่อไปได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จะเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การวิพากษ์วรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ได้ด้วยตัวผู้เรียนเองในอนาคต

ในส่วนของการศึกษาเรื่องความจริงของวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ในกลุ่มนักวิชาการจีนช่วงแรก (ทศวรรษ 1950) พบว่า เป็นไปในเชิงวิพากษ์เนื้อหาในเรื่องและตัวละครที่เห็นในเชิงรูปธรรมเสียมาก โดยในส่วนของเนื้อหาของเรื่องจะเน้นพิจารณาประเด็นความเป็นจริงที่สะท้อนแนวคิดทางการเมืองที่มีอิทธิพลอยู่ในสังคมจีนระหว่างปีทศวรรษ 1920-1950 และในส่วนของตัวละคร มักวิพากษ์ไปในแง่ของการเป็นต้นแบบของนักปฏิวัติหรือในด้านตรงกันข้ามคือเป็นชนชั้นนายทุนน้อยตามกระแสสังคมและอุดมคติทางการเมืองที่กำลังเป็นที่สนใจอยู่ในขณะนั้น⁷ แต่ก็เป็นการศึกษาผลงานของปาจินโดยรวมมิได้เจาะจงลงไปในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ทั้งนี้ ผู้เขียนมองว่า การวิพากษ์ตัวละครและเนื้อหาที่อิงแนวคิดทางการเมืองลักษณะนี้มีความโน้มเอียงไปไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และยังเป็นการจำกัดบทบาทตัวละครว่าเป็นคนดีหรือคนเลว เป็นนักปฏิวัติที่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือคนเห็นแก่ตัวที่นึกถึงแค่อิสระส่วนตน โดยพิจารณาเพียงบทบาทและสถานะของตัวละครเท่านั้น ยังมิได้วิเคราะห์ลงไปถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นที่ใกล้เคียงกับหัวเรื่องมนทัศน์ความจริงที่เกิดขึ้นจากการอ่านวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ในมุมมองของนักวิชาการจีน ที่พบว่ามีความเป็นปัจจุบันสมัยและมีความน่าสนใจไม่น้อยดังปรากฏในงานของ จ่าอ้าวหมิน (贾玉民) ที่ทำการค้นหาความจริงต่อภาวะอันปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่อง อาทิ รูปแบบธุรกิจแบบผู้ถือหุ้นของครอบครัวสกุลเกา ต้นแบบตัวละครเกาเหล่าไท่เหยีย⁸ (高老太爷) และเฟิงเล่อซาน (冯乐山) ในความเป็นจริง และอิทธิพลทางสังคมของตัวละคร ตลอดจนความนิยมและความแพร่หลายของนิตยสาร “ซินซิงเหนียน” ในเมืองเฉิงตู⁹ และในงานของ เจ้าจิ้ง (赵静) ที่ทำการวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงของ “คฤหาสน์สกุลเกา” ท่ามกลางช่วงเวลาแห่งการก้าวข้ามไปสู่สังคมเศรษฐกิจแบบใหม่ มีการนำเสนอแนวคิดเรื่องการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตเพื่อรองรับการกลายเป็นเมือง (ของเมืองเฉิงตูที่เป็นฉากในเรื่อง) นอกจากนี้ ยังมีการนำมุมมองความเป็นมนุษย์ที่มีเหตุและผลมาทบทวนความเข้าใจที่มีต่อตัวละครเกาเหล่าไท่เหยียเสียใหม่ จากที่เคยยอมรับกันว่า เป็นตัวแทนของคนรุ่นเก่าที่มีความเชื่อฝังแน่นแบบระบบศักดินาที่โหดร้ายต่อลูกหลานแต่เพียงด้านเดียวนั้น ในบทความชิ้นนี้ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของปู่ให้กลายเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีความรักและห่วงใยต่อลูกหลาน มีความคิดและจิตใจที่จะพบได้ในความเป็นจริงมากขึ้น อีกทั้งยังเข้าใจการกระทำต่าง ๆ ของปู่ที่เกิดขึ้นนั้นว่า เป็นไปตามครรลองของบริบททางสังคมและเพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของฐานะทางเศรษฐกิจของบ้านสกุลเกา¹⁰ ซึ่งพบว่า เป็นมุมมองที่มีความแตกต่างไปจากเดิมอย่างมาก

⁷ อ่านเพิ่มเติม Wang Longfei 王龙飞. (2007). 《读书》关于巴金作品讨论运动的实质. 文学教育, -(09), 38-41; Bajin zuopin taolun—Bajin zuopin zai duzhe zhong de yingxiang 巴金作品讨论——巴金作品在读者中的影响. (1958). 读书, -(19), 24-25; Chen Chuancai 陈传才 & Chen Yanjun 陈衍俊. (1959). 巴金作品的真实性和局限性. 读书, -(1), 33-35.

⁸ การสะกดคำและถ่ายถอดเสียงภาษาจีนชื่อตัวละครในบทความชิ้นนี้ได้ยึดตามเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนกลางด้วยอักษรวิธีไทยของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543

⁹ อ่านเพิ่มเติม Jia Yumin 贾玉民. (2020). 从有关史实看巴金《家》的写实品格——兼谈近些年来一些学者对《家》内容真实性的质疑. 黎明职业大学学报, -(2), 7-17.

¹⁰ อ่านเพิ่มเติม Zhao Jing 赵静. (2018). “公馆”之家——论小说《家》的文学表达. 北京社会科学, -(4), 32-41.

จากมุมมองดังกล่าวทำให้ความเป็นวรรณกรรมแนวสัจนิยมของวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” สามารถจับต้องได้มากขึ้น ทั้งนี้ ความสมจริงในเชิงวรรณกรรมตามความคิดที่นักวิชาการจีนเคยนำเสนอไว้ว่า เป็นคุณลักษณะที่เป็นแบบแผนเชิงอัตวิสัย ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามเวลา สถานที่ และบุคคล โดยกลไกภายในที่จะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะดังกล่าวมาจากองค์ประกอบสามประการ ได้แก่ ความเป็นจริง อุดมคติ และวัฒนธรรม (赵炎秋, 1997: 103-108) ในขณะที่ยังมีแนวคิดการสร้างความจริงของผู้ประพันธ์ได้ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการเป็นภาพและเกิดประสบการณ์ร่วมทางอารมณ์กับตัวละครอย่างแยกไม่ออก จนหลงใหลว่านี่คือโลกแห่งความลวง ที่ผู้อ่านรับรู้ได้ด้วยจินตนาการ (เจตนา นาควัชระ, 2521: 47-58) ทำให้ยังพึงพิจารณาความสำคัญต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้อ่านอีกด้านหนึ่งด้วย

กล่าวคือ ความสมจริงของวรรณกรรมที่วัดจากตัวผู้ประพันธ์ ก็คือการแสดงออกเชิงศิลปะกับอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกมา และการผสมผสานกันระหว่างประสบการณ์ชีวิตกับประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ แต่หากวัดจากตัวผู้อ่านแล้ว มาตรฐานในการตัดสินความจริงหรือความลวงในวรรณกรรม ไม่ได้อยู่ที่ความจริงใจต่ออารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกมา หรือความสัมพันธ์กันของการแสดงออกในเชิงศิลปะ แต่อยู่ที่อิทธิพลที่ก่อตัวขึ้นในจิตใจของผู้อ่านทั้งหลายทั้งปวงว่า ม้องค์ประกอบตรงกันหรือคล้ายคลึงกันกับโลกในประสบการณ์ของผู้อ่านมากน้อยเพียงใด... ซึ่งโลกในประสบการณ์ของผู้อ่านนี้ก็มาจากความเข้าใจและยอมรับของตัวผู้อ่านเองต่อสิ่งที่เรียกว่า “ความ (น่าจะ) เป็นไปได้บางอย่างในชีวิต”¹¹... ทั้งนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมาทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมเป็นการเฉพาะด้วย (李杰, 2013: 113)

จากแนวความคิดข้างต้นนี้ จึงจุดประกายให้ผู้เขียนใคร่ศึกษาวิเคราะห์ความสมจริงผ่านตัวบทนวนิยายเรื่องนี้ โดยจะแยกหัวข้อวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การสร้างมโนภาพของ “บ้านสกุลเกา” การสื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร การสร้างความขัดแย้งในตัวบท และบทโศกนาฏกรรมของสตรี ตามลำดับ ดังนี้

1. การสร้างมโนภาพของ “บ้านสกุลเกา”

ลักษณะเด่นประการแรกที่หยิบมาวิเคราะห์คือ การสร้างมโนภาพของฉากและบรรยากาศ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงตัวบ้านสกุลเกาที่เป็นพื้นที่หลักของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง

การบรรยายภาพทัศนศาสตร์สกุลเกาที่เผยให้เห็นภาพแต่ละมุม ที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดมาจากความทรงจำของบ้านเก่าในวัยเด็กที่เมืองเฉิงตู (巴金, 1981) เบื้องต้นพิจารณาการใช้ภาษาบรรยายสภาพหน้าบ้าน “บ้านสกุลเกา” ที่ยังแผ่บรรยากาศภายในบ้านและมุมมองที่มีต่อบ้าน ในท้ายบทที่ 1 เมื่อตัวละครสองพี่น้องเกาเจี๋ยหมิน (高觉民) กับเกาเจี๋ยฮุย (高觉慧) กลับจากวิทยาลัย ในบทบรรยายถึงการเดินกลับบ้านของสองพี่น้องท่ามกลางลมหนาวและเมื่อมาถึงหน้าประตูทัศนศาสตร์สกุลเกาจนก้าวเท้าเข้าประตู

“有着黑漆大门的公馆静寂地并排立在寒风里。两个永远沉默的石狮子蹲在门口。门开着，好像一只怪兽的大口。里面是一个黑洞，这里面有什么东西，谁也望不见。每个公馆都经过了相当长的年代，或是更换了几个姓。每一个公馆都有它自己的秘密。大门上的黑漆脱落了，又涂上新的，虽然经过了这些改变，可是它们的秘密依旧不让外面的人知道。走到了这条街的中段，在一所更大的公馆的门前，弟兄两个站住了。他们把皮鞋在石阶上擦了几下，抖了抖身上的雪水，便提着伞大步走了进去。他们的脚步声很快地消失在黑洞里面。门前又恢复了先前的静寂。这所公馆和别的

¹¹ แปลจาก 生活的某种可能性

公馆一样，门口也有一对石狮子，屋檐下也挂着一对大的红纸灯笼，只是门前台阶下多一对长方形大石缸，门墙上挂着一副木对联，红漆底子上现出八个隶书黑字：“国恩家庆，人寿年丰。”两扇大门开在里面，门上各站了一位手执大刀的顶天立地的彩色门神。”（巴金, 1981: 5）

“คฤหาสน์ที่มีประตูบานใหญ่สีดำขลับตั้งอยู่เรียงรายอย่างเจียบเหงาท่ามกลางลมหนาว ลิงโตหินสองตัวหมอบนิ่งไม่ไหวติงอยู่ตรงหน้าประตู ประตูเปิดอยู่ราวกับปากที่กว้างใหญ่ของสัตว์ประหลาด ด้านในเป็นถ้ำมืดภายในสถานที่นี้จะมีอะไร ใครก็มองเข้าไปไม่เห็น คฤหาสน์แต่ละหลัง ๆ ต่างก็ผ่านกาลเวลาแห่งยุคสมัยมาเนิ่นนานมากแล้ว หรือบางทีก็เปลี่ยนเจ้าของไปไม่รู้กี่สกุลแล้ว แต่ละหลังต่างก็มีความลับของตัวเอง สีสันที่ประตูหลุดลอกไปก็ทาสีใหม่ทับ แม้จะได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ความลับของมันก็ยังคงไม่เคยล่วงรู้ไปถึงบุคคลภายนอกเลย เมื่อเดินมาถึงช่วงกลางของถนนสายนี้ สองพี่น้องก็มาหยุดยืนอยู่ตรงหน้าประตูคฤหาสน์ที่ใหญ่กว่าใครหลังหนึ่ง พวกเขาถูกรองเท้าหนังที่บันไดหินสองสามที ปิดหิมะตามเนื้อตามตัว แล้วก็หยิบร่มก้าวยาว ๆ เข้าไป เสียงฝีเท้าของพวกเขาหวนเข้าไปในถ้ำมืดทันที และแล้วตรงหน้าประตูก็กลับมาเจียบเหงาเหมือนเดิมอีกครั้ง คฤหาสน์แห่งนี้ก็เหมือนกับคฤหาสน์หลังอื่น ๆ ที่หน้าประตูก็มีสิงโตหินอยู่คู่หนึ่ง ใต้ชายคาแขวนโคมกระดาษสีแดงดวงใหญ่ จะมีก็แต่ที่ต้นบันไดหินหน้าประตูยังตั้งอ่างหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเอาไว้อีกคู่หนึ่งด้วย กำแพงประตูทั้งสองฝั่งยังแขวนแผ่นไม้สลักคำกลอนคู่ อักษรสี่ซิวสีดำแปดตัวโดดเด่นบนพื้นสีแดง ความว่า “เมือง สันต์ บ้าน สุข คน ดี ปี เฟื่อง”¹² ประตูบานคู่ขนาดใหญ่เปิดเข้าด้านใน มีภาพสลักรายเทพทวารบาลมือถือง้าวใหญ่ยืนตระหง่านเหยียดเท้าทำดินอยู่ข้างละหนึ่งตน”¹³

จะสังเกตได้ว่า ในย่อหน้าที่ยกมานี้เป็นครั้งแรกที่เผยให้ผู้อ่านเห็นถึงสภาพภายนอกตัวบ้านที่ประกอบด้วยบานประตูคฤหาสน์ขนาดใหญ่ที่ใหญ่กว่าเรือนไหน ๆ บนถนนสายที่พวกเขาเดินผ่านมา ก่อนที่ทั้งสองจะก้าวเท้าข้ามประตูใหญ่เข้าไปในบ้านจะ ถูกรองเท้าหนังที่บันไดหินก่อน เพื่อกำจัดหิมะที่ติดสันรองเท้า แลไปสองข้างประตูมีสิงโตคู่ตั้งอยู่ข้างหน้าเหมือนเช่นเดียวกับคฤหาสน์คู่อื่นจะกินทั่วไปหลังอื่น ๆ ตรงชายคาหน้าบ้านยังมีโคมไฟสีแดงขนาดใหญ่ห้อยอยู่ด้วย นอกจากนี้ บนบันไดหินยังมีอ่างหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่วางตั้งอยู่อีกหนึ่งคู่ กำแพงประตูสองด้านแขวนแผ่นไม้แกะสลักกลอนคู่ด้วยอักษรสี่ซิวแปดตัว... เหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุที่จัดวางให้เห็นลักษณะทางกายภาพบริเวณหน้าบ้านสกุลเกาได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงภาพสลักรายเทพทวารบาลแปดตัวบนบานประตูทั้งสองฝั่งที่เปิดเข้าหาด้านในตัวบ้านก็ยังกล่าวไว้อย่างละเอียด สภาพภายนอกที่บรรยายมานี้ฉายภาพให้เห็นถึงคฤหาสน์ใหญ่น้อยที่ตั้งเรียงรายในแหล่ง “เขตที่พักอาศัยของผู้มีฐานะระดับสูง” แถบประตูเหนือเขตเมืองเฉิงตู (赵静, 2018: 33)

นอกจากนี้ ในย่อหน้าเดียวกันนี้ตัวบทยังเผยให้เห็นมุมมอง (ความคิด) ที่นำเรา (ในฐานะผู้อ่าน) มองไปยังตัวบ้านและในบ้าน ด้วยการใช้คำที่สื่อถึงบรรยากาศและอารมณ์ความรู้สึก อาทิ “การมีความลับที่ปกปิดไว้” มีคำเปรียบเทียบกับประตูเป็น “ถ้ำมืด” “ปากที่กว้างใหญ่ของสัตว์ประหลาด” เมื่อตัวละครกำลังจะเดินเข้าบ้าน “เหมือนกำลังเดินเข้าไปในถ้ำมืด” นอกจากนี้ ผู้อ่านยังสามารถสัมผัสได้ถึงสภาพอากาศที่หนาวเย็นผ่านวัตถุต่าง ๆ ในที่นี้คือ “ประตูหน้าบานใหญ่สีดำขลับ” ตามข้างทางที่เรียงราย “ท่ามกลางลมหนาว” “อยู่อย่างเจียบเหงา” เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือ การใช้อุปมาโวหารเปรียบเทียบกับภายในบ้านกับ “ถ้ำมืด” มี “ความลับ” ในทำนองเดียวกัน ภายนอกบ้านที่ “เจียบเหงา” “อยู่ท่ามกลางความหนาวเหน็บ” อาจตีความได้ว่า แผงนัยของการวิพากษ์และเสียดสีถึงสังคมและระบบที่ดำมืด (จิตตาภา จารุชวลิต, 2553: 59) หรือบ่งนัยถึงสถาบันครอบครัวที่เต็มไปด้วยความมิชอบ อยุติธรรม รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เย็นชา เหงาหงอย ไร้ชีวิตชีวา ก็เป็นไปได้

¹² “เมือง สันต์ บ้าน สุข คน ดี ปี เฟื่อง” สำนวนแปลของนิเวศวรรณ์ จาก ปาจิน. (2566). 家 [บ้าน]. สำนักพิมพ์แสงดาว. หน้า 8.

¹³ แปลโดยผู้เขียน

อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการใช้คำดังกล่าวได้สื่อให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพบรรยากาศที่รายล้อมคฤหาสน์และความเป็นอยู่ในชื่อนามธรรมของสมาชิกในคฤหาสน์สกุลเกาได้อย่างมีนัยสำคัญ

กล่าวได้ว่า ตัวอย่างเพียงย่อหน้าเดียวผู้อ่านก็จะมโนภาพของบ้านจากมุมต่าง ๆ ทิวทิศทาง (บน-ล่าง ซ้าย-ขวา ด้านนอก-ด้านใน) จะเห็นได้ว่า ในส่วนของการสร้างมโนภาพของบ้านผู้ประพันธ์ทำได้สมจริงจนมีผู้อ่านสะท้อนความคิดเห็นว่า คล้ายคลึงกับบ้านสกุลหลี่ในชีวิตจริงของตัวผู้ประพันธ์ (周立民, 2020) ประกอบกับเมื่อพิจารณามุมมองของเจ้าจึงที่นำเสนอไว้ว่า “เมื่อเข้าไปสู่ภายใน (คฤหาสน์สกุลเกา) เรือนพักต่าง ๆ ตั้งอยู่เรียงราย เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสวนดอกไม้ล้อมรอบ ตามแบบฉบับเรือนสี่ประธานลานบ้านตรงกลางหลังคาทะเลในภาคตะวันตกเฉียงใต้” (2018: 33) ก็จะทำให้เห็นภาพโครงสร้างของคฤหาสน์สกุลเกาภายนอกและภายในได้แจ่มชัดขึ้น

ทั้งนี้จากมุมมองดังกล่าว เมื่อพิจารณาในตัวบทก็ยังพบว่า มีการระบุคำเรียกห้องหับต่าง ๆ ภายในคฤหาสน์สกุลเกา แบ่งแยกเป็นสัดส่วน อาทิ ห้องโถง (堂屋) เรือนข้างฝั่งซ้าย (左边厢房) เรือนหน้าฝั่งซ้าย (左面上房) เรือนรับรองแขก ฝั่งซ้ายขวาและเรือนข้างฝั่งตรงข้าม (左右两面的上房以及对面的厢房) ห้องหนังสือ (书房) เป็นต้น หรือตัวอย่างการนำคำนับศักดิ์วางหน้าเรือนที่พักอาศัย อาทิ เรือนคุณนายห้า (五太太房), เรือนพี่ใหญ่ (大哥房), เรือนซ้อสาม (三婶房), เรือน (คุณชาย) ใหญ่ (长房) หมายถึง เรือนของบุตรคนโตในตระกูล และเรือน (คุณชาย) สี่ (四房) หมายถึง เรือนของบุตรคนที่สี่ของตระกูล เป็นต้น การใช้ภาษาลักษณะนี้ไม่เพียงเป็นการระบุให้ทราบถึงความเป็นเจ้าของเรือนที่พักอาศัยของตัวละครแต่ละตัว รวมไปถึงหน้าที่ใช้สอยของห้องต่าง ๆ แล้ว ยังแสดงความเป็นอยู่ภายในคฤหาสน์ ที่สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวสกุลเกาที่มีความพร้อมพร้อมหรูหราไปโดยปริยาย ทั้งนี้ ยิ่งตอกย้ำถึงการดำรงอยู่ (หรือมีอยู่) ของบ้าน) ได้อีกด้านหนึ่งด้วย

อีกประการหนึ่ง จากนิยามความหมายของคำว่า “คฤหาสน์” หรือภาษาจีนที่ใช้ในนวนิยายเรื่องนี้ คำว่า “公馆” ที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเจ้าของและหน้าที่ใช้สอยไปตามยุคสมัย โดยหากกล่าวเฉพาะในยุคสาธารณรัฐ ที่ใกล้เคียงตามเวลาของเหตุการณ์ในท้องเรื่องที่สุด ก็จะหมายถึง ที่อยู่อาศัยของบรรดาเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ทนายความ อาจารย์ แพทย์ ฯลฯ ที่ค่อนข้างมีฐานะในเมือง และยังพบเห็นอยู่มากในเมืองระดับต่าง ๆ ของจีนจนเป็นแลนด์มาร์กของศูนย์กลางการอยู่อาศัยในเมือง ทั้งนี้ คฤหาสน์ยังเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งมีและฐานะของผู้อยู่อาศัยอีกด้วย... (赵静, 2018: 33) สำหรับเจ้าของคฤหาสน์สกุลเกาตามที่ถูกกำหนดโดยผู้ประพันธ์ก็ยังประกอบอาชีพใกล้เคียงกับนิยามดังกล่าว อีกทั้งการปลูกสร้างห้องและเรือนพักต่าง ๆ ที่แสดงความเป็นเจ้าของตามคำเรียกในตัวบทก็ยังแสดงให้เห็นถึงฐานะที่สอดคล้องกับสัญลักษณ์ของความเป็น “คฤหาสน์” ดังแนวคิดข้างต้นอีกด้วย

นอกจากฉากที่แสดงการปรากฏตัวและที่ตั้งของบ้านแล้ว บรรยากาศในบ้านก็มีส่วนสำคัญ ขอยกตัวอย่าง การสร้างบรรยากาศด้วยการให้รายละเอียดเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนและการเฉลิมฉลองที่ผู้ประพันธ์ใช้เนื้อที่ในการเล่าเรื่องถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเทศกาลนี้ตั้งแต่บทที่ 12 ที่บรรยากาศการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ได้เริ่มต้นขึ้น ตามท้องถนนปรากฏ โคมไฟ ขายของเล่น และประทัด ตลอดจนได้มีเสียงแตรสร้างบรรยากาศคึกคักไปทั่ว ช่วงคำก็บรรยายภาพบรรยากาศ การเตรียมงานของผู้คนในบ้านสกุลเกา คนในครัวก็เตรียมของว่างและเค้กเหนียนเกา ตัวละครนายผู้หญิงรวมตัวกันนั่งพับกระดาษเงินกระดาษทองสำหรับเซ่นไหว้บรรพบุรุษ บ้างก็ตัดกระดาษภาพมงคลไว้ประดับโคมไฟและหน้าต่าง แม้แต่การเล่นต่าง ๆ ของลูกหลานในบ้าน การรำกลอน การตีหมอลง การร่วมโต๊ะอาหารพร้อมหน้าพร้อมตา การพายเรือเล่นในทะเลสาบในคฤหาสน์ การดูเซียมังกร การจุดดอกไม้ไฟ การชมการขับร้องอุปรากร เรื่อยไปจนถึงท้ายบทที่ 19 กินความยาวราว 70 หน้ากระดาษ¹⁴ เหล่านี้ล้วนแสดงภาพกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัวสกุลเการวมถึงผู้อาศัย ทั้งระดับบนและล่างที่

¹⁴ อ่านประกอบ Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社. 第85-159页.

ต่างสาละวน วุ่นวาย คึกคัก สนุกสนาน แม้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะมีใช้การบรรยายภาพโดยตรงของตัวอาคารบ้านเรือน แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า บรรยากาศทั้งภาพและเสียงที่ประกอบด้วยการประดับตกแต่งตามอาคารบ้านเรือนภายในอาณาบริเวณ บ้านสกุลเกา อารมณ์ความรู้สึกสนุกสนานครื้นเครงของตัวละคร รวมไปถึงสรรพสำเนียงเสียงต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในฉาก อาทิ เสียงเข็ดมังกง เสียงกลอง เครื่องดนตรี ประทัด เสียงหัวเราะหยอกล้อระหว่างการละเล่นระหว่างพี่น้อง ฯลฯ ที่เกิดขึ้น และดำเนินไปตลอดช่วงเทศกาลตรุษจีน ทั้งหมดล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างมโน-ภาพของความเป็นชีวิตภายในบ้าน ได้อย่างสมจริง สอดคล้องกับสังคมจีนตามประเพณีในแต่ละถิ่นที่ที่มีการเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญกันอย่างคึกคัก อีกทั้งยังสะท้อนความเชื่อตามอุดมคติเกี่ยวกับความสุขของครอบครัวขยายที่ในบ้านหลังเดียวกันมีคอนอาศัยอยู่รวมกันถึงสี่รุ่น (หรือในภาษาจีน 四世同堂)

2. การแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

ในด้านการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมของตัวละครเอกและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่อยู่ภายในบ้านสกุลเกาอีกแห่งหนึ่ง นั่นคือ สวนดอกไม้ ทั้งนี้ เพราะสถานที่แห่งนี้มักเป็นสถานที่ที่ตัวละครเอก ซึ่งเป็นรุ่นหลานชอบไปใช้เวลาอยู่ด้วยกัน บ้างก็อยู่ตามลำพัง ลำดับแรก จะขอนำบทพรรณนาการเดินเข้าไปในสวนดอกไม้ของตัวละครเจี๋ยฮู่ยู่ ที่ผู้ประพันธ์ได้ฉายภาพการตกแต่งและเส้นทางในสวนไว้อย่างละเอียดลออ ในบทที่ 10 ดังตัวอย่าง

“他进了一道月洞门。一座大的假山立在他的面前，脚下是石子铺的路，路分左右两段。他向左边走去。路是往上斜的，并不宽，但很曲折，路的尽处是一个山洞。他走出洞来便看见路往下斜，同时一股清香扑到他的鼻端。他走了一段路，前面似乎没有路了。但是他慢慢地走过去。向左还有一条小路。他刚转了弯，前面豁然开朗，眼前一片浅红色。这是一片梅林，红白两种梅花开得正繁。他走进了梅林，踏着散落在地上的花瓣，用手拨开垂下的树枝，在梅林里面慢步闲走。”
(巴金, 1981: 66)

“เขาเข้าไปในประตูโค้งช่องหนึ่ง มีเขามอขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่เบื้องหน้า ใต้ฝ่าเท้าเป็นทางเดินปูด้วยหิน แยกเป็นสองทางซ้ายและขวา เขาเดินไปทางซ้าย ทางเอียงขึ้น ไม่แคบแต่คดเคี้ยวมาก สุดทางเป็นถ้ำ เขาเดินทะลุถ้ำ ออกมาก็เห็นเป็นทางลาดต่ำ ขณะนั้น กลิ่นหอมสดชื่นก็โชยมาแตะปลายจมูก เขาเดินไปอีกสักระยะหนึ่งก็ดูเหมือนว่าข้างหน้าจะไม่มีทางแล้ว แต่เขาก็เดินไปอย่างช้า ๆ ทางด้านซ้ายยังมีทางเล็ก ๆ อีกสายหนึ่ง พอเลี้ยวโค้งไปได้สักพัก ด้านหน้าก็สดใสขึ้นมาทันที ตรงหน้าเต็มไปด้วยสีแดงเรื่อ ๆ ไปทั่ว ที่นี่คือดงดอกเหมย เหมยพันธุ์สีแดงและสีขาว พากันบานสะพรั่ง เขาเดินเข้าไปในดงดอกเหมย ย่ำไปลงบนกลีบดอกที่ร่วงหล่นอยู่ตามพื้น เอามือแหวกก้านดอกเหมย ที่ห้อยย้อยลงมา เดินเล่นไปเรื่อย ๆ อยู่ในดงเหมย”¹⁵

จากบทข้างต้นจะเห็นว่า ลักษณะการพรรณนาสภาพภายในสวนดอกไม้ไม่เพียงช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพของลักษณะทางกายภาพในบริเวณสวนดอกไม้ในบ้านหลังนี้ที่เปรียบเสมือนสนามเด็กเล่นและที่พักผ่อนหย่อนใจของลูกตระกูลผู้ดีจีนโบราณเท่านั้น แต่ยังสัมผัสได้ถึง “สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเงียบสงบ” การประดับตกแต่งภายในพื้นที่อันสลบซับซ้อนกว้างขวาง ประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ประตูโค้ง ภูเขาจำลอง ทางเดินเล็ก ๆ ปูด้วยหิน ดงดอกเหมย กิ่งเหมยที่ห้อยย้อยลงมา กลีบดอกที่ร่วงอยู่บนพื้น นอกเหนือจากนี้ก็ยังมีการกล่าวถึงพื้นที่สวนดอกไม้ให้เห็นอีกในบทอื่น ๆ

¹⁵ แปลโดยผู้เขียน

ซึ่งได้บรรยายให้เห็นภาพของถ้ำเล็กถ้ำน้อย สระน้ำใสมองเห็นหินเม็ดกลม ๆ ใต้ท้องน้ำ ทิวต้นสน ต้นแมกโนเลีย สะพานโค้ง สะท้อนเงาน้ำรูปวงกลม ลานปูด้วยทราย ทะเลสาบ ตลอดจนเครื่องเรือนในสวน ทั้งเก้าอี้หิน ม้านั่ง ศาลา ฯลฯ ซึ่งไม่เพียงเห็นภาพการตกแต่งจัดวางพื้นที่ในสวนเท่านั้น แต่การบรรยายถึงเสียงน้ำไหลและกลิ่นหอมของดอกไม้ยังมีส่วนอย่างมากในการกระตุ้นประสาทสัมผัสให้ผู้อ่านสามารถสร้างจินตภาพของสวนดอกไม้แห่งนี้ได้อย่างสมบูรณ์ทั้งรูป กลิ่นและเสียงอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เขียนยังพบว่า สวนดอกไม้ยังสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เปรียบเสมือน “ที่หลบภัย” หรือบางครั้งเป็น “ที่พักใจ” ทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกของตัวละครที่ต้องการสลัดทิ้งซึ่งความเบื่อหน่ายและความทุกข์ทรมานนานาประการ ซึ่งเราอาจพิจารณาได้จากความรู้สึกของตัวละครเจวี๋ยฮู่ที่บอกเล่าถึงการก้าวเท้าเข้าไปในสวน ว่าเหมือนการก้าวเข้าสู่เขตแดนอีกสถานะหนึ่งที่สงบเงียบกว่า ในบทที่ 29

“觉慧答应一声就走出房来，一个人往花园里去了。
进了花园好像换了一个境界，他觉得心里稍微平静一点。
他慢慢地走着。” (巴金, 1981: 263)

“เจวี๋ยฮู่รับคำแล้วเดินออกมาจากห้อง มุ่งไปทางสวนดอกไม้เพียงลำพัง
เมื่อเข้าสู่สวนดอกไม้แล้วก็ราวกับว่าเปลี่ยนไปสู่สถานะหนึ่ง รู้สึกจิตใจสงบลงหน่อย
เขาเดินไปอย่างช้า ๆ”¹⁶

และเมื่อเขาเดินออกมาจากสวนกลับสู่ความเป็นจริง (ในบ้าน) ก็ยังพาให้ตัวละครมองเห็นสังขารในโลกแห่งความเป็นจริงและตระหนักได้ถึงสิ่งที่เรียกว่า ความทุกข์ใจ

他走过觉新的窗下，看见明亮的灯光，听见温和的人声，他觉得好像是从另一个世界里逃回来了一样。他忽然记起了前几天法国教员邓孟德在讲堂上说的话：“法国青年在你们这样的年纪是不懂得悲哀的。”然而他，一个中国青年，在这样轻的年纪就已经被悲哀压倒。(巴金, 1981: 265)

เขาเดินผ่านหน้าต่างห้องของเจวี๋ยซินเห็นแสงตะเกียงสาตสอง ได้ยินเสียงคน ฟังดูอบอุ่น รู้สึกราวได้กลับจากการหลบหนีไปอยู่ในอีกโลกหนึ่งมา เขานึกถึงคำพูดของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ที่มีชื่อจีนว่า เต็งเมิ่งเต๋อ พูดไว้ในห้องบรรยายไม่กี่วันก่อน ขึ้นมาได้ในทันทีว่า “ยุวชนชาวฝรั่งเศสอายุอย่างพวกเจ้าไม่เข้าใจหรอกว่า อะไรคือความทุกข์” แต่เขา ยุวชนชาวจีนคนหนึ่ง อายุยังน้อยเยี่ยงนี้ก็ถูกความทุกข์เหยียบย่ำจนล้มคว่ำเสียแล้ว¹⁷

ตัวละครอื่น อาทิ เกาเจวี๋ยซิน (高觉新) เมื่อเขารู้สึกเหนื่อยล้าจากหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะพี่ใหญ่หรือระอากับคำขูขบขินินทาของบรรดาอาสาภักเขาก็จะหลบไปซ่อนตัวในสวนดอกไม้ เกาเจวี๋ยซินก็มักเข้าไปอ่านหนังสือในสวนดอกไม้เมื่อต้องการความสงบ แม้แต่ตัวละครหญิงรับใช้ที่ชื่อ หมิงเฟิง (鸣凤) ผู้รู้สึกหวาดกลัวและต้องการหลุดพ้นจากการถูกเกาเหล่าไท่เหยียบย่ำบังคับให้แต่งงานออกไปเป็นอนุภรรยาของชายสูงวัย เธอก็เข้ามาในสวนและจบชีวิตลงในทะเลสาบที่อยู่ในพื้นที่สวนแห่งนี้¹⁸

¹⁶ แปลโดยผู้เขียน

¹⁷ แปลโดยผู้เขียน

¹⁸ อ่านเพิ่มเติม Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社. 第 217-231 页.

กระทั่งเพื่อนสาวใช้ด้วยกันที่อ้ายต่อการจากไปของนางยังเข้าไปเผากระดาษเพื่ออุทิศให้ดวงวิญญาณของเพื่อนและขอพรให้นางได้รับความสุขสงบหลังความตายด้วย¹⁹ จะเห็นได้ว่า สวนดอกไม้เป็นสิ่งที่ซ่อนตัว ที่หลบหน้าจากผู้คนที่นัดพบ จุดพุดคย ความลับ ตลอดจนที่พลอดรักของตัวละคร และพื้นที่ที่สื่อสารกับดวงวิญญาณ ฯลฯ ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของสวนดอกไม้ที่เป็นสื่อกลางนำพาผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกภายในกระแสสำนึก (stream of consciousness) ของตัวละครแต่ละตัวได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ความหลากหลายทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในพื้นที่สวนดอกไม้มีส่วนในการต่อยอดถึงความมีชีวิตจิตใจของตัวละครเหล่านั้น ในเวลาเดียวกันก็มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ผู้อ่านเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครที่มีชีวิตจิตใจยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ หากเรานำแนวคิดที่ว่า “ลักษณะความเหมาะสมในการแสดงออกทางศิลปะ” จากตัวบท และ “ความจริงใจในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก” จากมุมมองของผู้ประพันธ์ (李杰, 2013: 112) มาสังเกตความสมจริงในกิจกรรมทางอารมณ์ของตัวละครที่ปรากฏในตัวบทข้างต้นก็จะเห็นถึงลีลาการใช้ภาษาพรรณนาความเป็นไปในจิตใจ ในความคิด ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ ปาจินไม่เพียงใช้วิธีการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครโดยตรง แต่ยังมีใช้วิธีการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครผ่านอากัปกริยาอยู่หลายตอน และยังให้ความสำคัญกับการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครแต่ละตัวอย่างประณีตละเอียดละไม ดังที่เจ้าจิ้งนาเสนอไว้ว่า ในขณะที่ผู้ประพันธ์จัดให้คฤหาสน์สกุลเกาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของสมาชิกสกุลเกาที่สื่อถึง “การเมืองในครอบครัว” แต่สำหรับพื้นที่ “สวนดอกไม้” แล้ว ปาจินได้ใส่ความรู้สึกนึกคิดของตัวเองลงไปแทนตัวละครอย่างเห็นได้ชัด มันบรรจุไว้ซึ่งความฝันอันสวยงาม แสดงออกซึ่งกลิ่นอายและอารมณ์ความรู้สึกแห่งครุณเวีย...สวนดอกไม้ไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ของแรงปรารถนาทางจิตวิญญาณของปาจิน แต่ยังร่างภาพจินตนาการทางวรรณกรรมของปาจินออกมาอีกด้วย (赵静, 2018: 38-40) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉากที่มีสีสันทางภาษาน่าติดตาม แม้จะมีความยาวอยู่มาก นั่นคือตอนที่ตัวละครหมิงเฟิงตัดสินใจกระโดดทะเลสาบฆ่าตัวตายก็ยังเป็นฉากที่เกิดขึ้นและดำเนินอยู่ในสวนดอกไม้ทั้งหมด ซึ่งผู้ประพันธ์ได้เล่าให้เห็นถึงกิริยาอาการของตัวละคร ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ โดยละเอียด เพื่อนำความลับและความลึกซึ้งยากที่จะหยั่งถึงภายในจิตใจของตัวละครนำเสนอออกมา (จิตภา จารุชวลิต, 2553: 58)

โดยสรุปก็คือ ลีลาภาษาของผู้ประพันธ์มีส่วนอย่างมากในการสร้างมโนทัศน์ความมีตัวตนให้กับตัวละคร ผ่านการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครด้วยลีลาภาษา จนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับประสบการณ์ทางอารมณ์และเข้าถึงความคิดและจิตใจของตัวละครได้อย่างกลมกลืน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางการเขียนพรรณนาเพื่อขยายความคิดคำนึงของตัวละครและสื่ออารมณ์ความรู้สึกจากกันบึงของจิตใจของผู้ประพันธ์หรือเทคนิคการเขียนกระแสสำนึกในลักษณะนี้มีแนวโน้มของการสร้างความสมจริงให้กับตัวละครของเขา ทั้งนี้ หากความสมจริงในที่นี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายของ “ความจริง” แต่ถูกใช้ในความหมายของ “การมีอยู่” โดยในทางศิลปะวรรณคดีแล้วรับรู้ผ่านความประทับใจที่เกิดขึ้นจากสัญชาติญาณและความรู้สึกทางจิตใจ (王富仁, 2010: 118) แล้ว ก็เพียงพอที่จะอนุมานได้ว่า มโนทัศน์การมีตัวตนหรือการมีอยู่ของตัวละครในทางอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดในเรื่อง “บ้าน” มีแนวโน้มสมจริง

3. การสร้างความขัดแย้งในตัวบท

การสร้างความขัดแย้งในตัวบทเรื่อง “บ้าน” มองเห็นได้อย่างชัดเจนประการแรกคือ ความขัดแย้งในหมู่สมาชิกในบ้าน โดยจะเห็นภาพความขัดแย้งได้ในสองระนาบ คือ นอกจากจะเป็นการแบ่งฝ่ายเป็นตัวละครฝ่ายดีและฝ่ายเลวซึ่งอาจเปรียบได้กับชั่วตรงกันข้ามกันในแนวราบแล้ว ในอีกระนาบหนึ่งยังเห็นภาพความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันระหว่างคนสองรุ่นเสมือนชั่วตรงกันข้ามในแนวตั้ง ซึ่งไล่ลำดับจากบนลงล่าง โดยมีอายุและระดับอาวุโส (หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความมีอำนาจ)

¹⁹ อ่านเพิ่มเติม Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社. 第 264-265 页.

เป็นตัวกำหนด กล่าวคือ คนรุ่นเก่าหรือคนหัวโบราณที่มีอาวุโสสูงกว่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีอำนาจในบ้านคือ ปู่และอาผู้ชาย และเหล่าอาสะใภ้ คนเหล่านี้จัดอยู่ในลำดับบนในห่วงวงศาตนาญาติ กับชั้นต่ำลงมาเป็นคนรุ่นใหม่หรือคนหัวสมัยใหม่ ซึ่งมีรุ่นลูก และหลานที่มีอาวุโสอ่อนและอยู่ในลำดับล่างของสกุลที่ต้องเชื่อฟังและคอยรับคำสั่งการจากผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในบ้าน

การสร้างตัวละครที่แบ่งเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน โดยมีความขัดแย้งทางความคิดระหว่างคนสองรุ่นเป็นตัวกำหนด อาจมองได้ว่า เป็นลักษณะครอบครัวในสังคมช่วงการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคสมัยใหม่ที่มีความคละเคล้าระหว่างแนวคิดเก่ากับแนวคิดใหม่(周立民, 2020) “บ้าน” มีการวางบุคลิกตัวละครที่มีความผสมผสานระหว่างความคิดกับการใช้ชีวิตที่ชัดเจน เช่น คนหัวคิดใหม่ที่ยอม (จ่านน) อาศัยอยู่ในบ้านระบบเก่าอย่างเจี๋ยชินอย่างว่านอนสอนง่าย หรือคนรุ่นใหม่ที่มีหัวคิดสมัยใหม่และยังมีความเข้าใจสถานการณ์และการดำรงอยู่ของครอบครัวแบบเก่าอย่างเจี๋ยหมิน โดยมีท่าทีที่ยอมรับกึ่งต่อต้าน เขามีวิธีจัดการกับระบบเก่าที่ตนต่อต้านอย่างละมุน-ละม่อม ดังในตัวอย่าง การปฏิเสธการถูกจับแต่งงานแบบคลุมถุงชน ด้วยการหนีออกไปซ่อนตัวที่บ้านเพื่อน เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับปู่ จนในท้ายที่สุดปู่ผู้โง่กลับสิ้นลมก็ยอมเลิกล้ม การบังคับหลานเพื่อที่จะได้เห็นหน้าหลานเป็นครั้งสุดท้าย กับคนหัวคิดสมัยใหม่ที่มีความอึดอั้นคับข้องใจและรังเกียจอย่างมาก กับสิ่งที่เห็นภายในบ้าน เพราะยอมรับไม่ได้กับความเป็นจริงและทำอะไรไม่ได้กับสถานการณ์ของตนจึงต้องยอมทิ้งบ้านไป อย่างน้องชายคนเล็กเจี๋ยฮู่ยู่ ในขณะที่ภาพของคนหัวเก่าที่มีความสุขสบายดีกับระบบเก่าทำตัวเลวทรามให้เห็น เช่น การแอบไปมีบ้านเล็กของอาห่า และการนำเสนอความมั่งงายของกลุ่มผู้อาวุโสหลงเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ โดยไปเชิญหมอผี มาขับไล่ผีขณะที่ปู่ป่วยหนักแทนที่จะพาไปรักษาที่เหมาะสม รวมไปถึงการใส่ความเชื่อของบรรดาอาสะใภ้ที่ถือว่า การมีหญิง ตั้งครรภ์คลอดลูกในบ้านขณะช่วงไว่ทุกซ์จะเป็นอัปมงคล

ทั้งนี้ การสร้างบุคลิกตัวละครที่แบ่งฝ่ายเป็นสองขั้วในลักษณะเช่นนี้ก็เกินไปได้มากกว่า มาจากแนวโน้มในตัวผู้ประพันธ์ ที่นิยมไปทางคนรุ่นใหม่และปฏิเสธคนรุ่นเก่าในทุกมิติ (ความคิดความเชื่อ การกระทำ พฤติกรรม นิสัยใจคอ) โดยผลึกให้ปู่ และเหล่าอาผู้ชายและอาสะใภ้กลายเป็นคนไม่ดีไปเสียทุกอย่าง เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้ประพันธ์มีจุดยืนอยู่ข้างคนรุ่นใหม่ที่ตัดสิน ความมีศีลธรรมและเปลือกนอกของตัวละครตามระดับอายุ โดยมีคนวัยหนุ่มสาวเป็นตัวแทนของความใจดีมีเมตตา รู้ผิดชอบชั่วดี ยึดมั่นความเที่ยงธรรมและมีเหตุมีผล และกลุ่มคนวัยกลางคนกับคนชราเป็นตัวแทนของความใจร้าย หน้าซื่อใจคด ไร้ยาอายุ ซึ่งการเป็นคู่ตรงข้ามของคนสองรุ่นเช่นนี้แสดงถึงการเชิดชูคนรุ่นหนุ่มสาวและยังปฏิเสธระบบครอบครัวศักดินาโดยสิ้นเชิง (冯红梅, 2011: 12-13)

การเผชิญหน้าของคนสองรุ่นที่แทนความคิดเก่าและใหม่ ตลอดจนการถูกกักขังอิสรภาพเช่นที่เจี๋ยฮู่ยู่ได้รับการลงโทษของปู่ภายหลังที่เขาออกไปร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับเพื่อนนักเรียน รวมไปถึงความกดดันและถูกบีบบังคับ จากความคิดความเชื่อและคำสั่งสอนของผู้อาวุโสในบ้าน ดังที่เจี๋ยชิน เจี๋ยหมินได้รับ รวมไปถึงตัวละครฝ่ายหญิง รุ่ยเจี๋ย (จะวิเคราะห์ในรายละเอียดในประเด็นบทโศกนาฏกรรมของสตรีในหัวข้อต่อไป) เหล่านี้ที่เห็นในนวนิยายเรื่อง “บ้าน” ยังสอดคล้องกับบรรยากาศในสังคมจีนที่ดำเนินอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปะทะกันระหว่างความคิดเก่าและใหม่ ระหว่างช่วงรอยต่อการเปลี่ยนผ่านจากยุคราชวงศ์กวางไปสู่อยุคราชาธิปไตย โดยเฉพาการโจมตีสถาบันครอบครัวและคุณธรรมตามแบบโบราณ ที่ถูกมองว่าเป็น “คุณธรรมจริยธรรมของทาส” ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า นี่เป็นคุณธรรมคำสอนของคนกลุ่มหนึ่งที่กระทำร้ายต่อกันอีกกลุ่มหนึ่ง ยุวชนจำนวนมากมาถูกกดให้อยู่ภายใต้คุณธรรมประเภทนี้ด้วยบารมีของผู้ปกครองในบ้าน และแก่ชราไปอย่างมีนังงสับสนอยู่ในกำแพงทั้งสี่ด้านของครอบครัว” (耿云志, 2016: 221)

และหากมองในแง่ความหมายทับซ้อนของคำว่า “บ้าน” ก็อาจแบ่งได้เป็นความหมายในเชิงพื้นที่ (ดังที่วิเคราะห์ไปใน ส่วนของฉากและบรรยากาศ) กับความหมายในเชิงนามธรรมหรือความเป็นครอบครัว โดยในมุมมองของความเป็นครอบครัว ด้านหนึ่งจะเห็นความแตกต่างทางความคิดของคนสองกลุ่มดังที่กล่าวไปแล้ว อีกประการหนึ่ง สังเกตความเป็นครอบครัวเมื่อดูจาก

จำนวนตัวละครที่มากมาย และคำเรียกนับศักดิ์ในหมู่ญาติที่มีความซับซ้อน หรือในกรณีการรวมตัวฉลองตรุษจีนอย่างพร้อมหน้า เฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ ล้วนสื่อให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวที่พบเห็นได้ในโลกแห่งความเป็นจริง ที่แม้ว่าจะมีความแตกต่างระหว่างวัย เด็กมีความคิดต่อต้านผู้ใหญ่ ความเข้ากันไม่ได้ระหว่างรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกก็ดี แต่พวกเขายังต้องอาศัยร่วมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ในตัวอย่างบทที่ 30 ในงานวันเกิดครบ 66 ปีของเกาเหล่าไท่เหยีย ที่มีการตั้งเวทีแสดงจิวเฉียวคณะจิวมาถึง 3 คณะท่ามกลางบรรยากาศการกินดื่มเฉลิมฉลองในกลุ่มคนรุ่นอาวุโส เกาเจี๋ยหมิน (คนรุ่นหลาน) กลับรู้สึกท้อแท้ ตนเป็นคนแปลกหน้า *ที่ที่ยืนอยู่ในบ้านของตน* (巴金, 1981: 268) หรือแม้แต่การเกิดคู่ขัดแย้งระหว่างปู่กับหลานก็ดี (เกาเหล่าไท่เหยียกับเกาเจี๋ยฮู่) ล้วนสะท้อนถึง สัมพันธภาพด้านที่เปราะบางไม่อาจประสานกันได้ กับทั้งยังมีด้านความเชื่อมโยงทางสายเลือดควบคู่กันไปร่วมอยู่ด้วย ทั้งหมดนี้ล้วนตอกย้ำชีวิตความเป็นครอบครัวขยายในตัวบทประพันธ์ที่ทำให้เกิดมนต์เสน่ห์ความสมจริงใกล้เคียงสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคมจีน ดังที่ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “แบบฉบับของครอบครัวชนชั้นนายทุน” ซึ่งเราสามารถพบเจอครอบครัวลักษณะเช่นนี้ได้ในทุกถิ่นที่ (巴金, 1981: 379)²⁰

อีกประการหนึ่ง อาจพิจารณาประเด็นเรื่องช่วงเวลาตามเนื้อเรื่องที่ปาจินเคยเขียนไว้ในคำนำเรื่อง “กระแสเชี่ยว” (ชื่อภาษาจีนว่า 激流) ซึ่งเป็นชื่อตั้งเดิมของนวนิยายเรื่อง “บ้าน” เอาไว้ว่า “ที่ต้องการจะนำเสนอในที่นี้ก็คือภาพชีวิตที่ย้อนไปในอดีตเมื่อ 10 กว่าปีก่อน” (巴金, 1981: 2) นั่นก็จะตรงกับช่วงปีทศวรรษ 1920 ยังตรงกับช่วงที่สังคมจีนกำลังอยู่ในกระแสการตื่นตัวทางการเมืองหลังจากเหตุการณ์การเคลื่อนไหววันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919 ผ่านไปไม่นาน จนเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่เกิดคลื่นความคิดใหม่ ๆ ในสังคมจีนในหมู่ปัญญาชนและนักคิดนักเขียนของจีน (耿云志, 2016: 206-239) เป็นที่ชัดเจนว่า กลุ่มคนที่มีความตื่นตัวทางความคิดกลุ่มแรก ๆ ก็คือ ปัญญาชนนักคิดนักเขียน ดังวาทะของนักคิดของจีนสมัยยุคใกล้ หลี่ต้าเจา ที่ระบุไว้ในงานเขียนของเขาชื่อ “ภารกิจของระฆังยามเช้า” ความว่า “จะปลูกพลเมืองให้ตื่นขึ้นได้ ต้องปลุกยูวชนให้ตื่นขึ้นก่อนจะเปลี่ยนความคิดของพลเมืองในชาติได้ ต้องเปลี่ยนความคิดของยูวชนให้ได้เสียก่อน” (耿云志, 2016: 201) ซึ่งตรงกับวัยของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนี้ที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับบรรยากาศตามที่เป็นจริงในสังคมจีนช่วงเวลาดังกล่าวด้วย

ทั้งนี้ ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรอ่านของตัวละครหนุ่มสาวที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จาก การชื่นชอบนิยายสารหัวก้าวหน้าของตัวละครพี่น้องทั้งสามและความกระตือรือร้นในการแสวงหาอ่าน ตลอดจนการได้รับการศึกษาตามแบบแผนใหม่ การได้เรียนภาษาต่างประเทศในวิทยาลัย และความชื่นชอบในการอ่านนวนิยายแปลจากต่างประเทศ เหล่านี้เป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นผลพวงจากการริเริ่มมีการปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ชิง โดยเฉพาะการตื่นตัวของนักการศึกษาปลายสมัยชิงเมื่อ 20 ปีให้หลังความพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่น (ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1840-1842) ได้ทำลายอคติ วิจารณ์ญาณเดิม ๆ ตลอดจนความเชื่อผิด ๆ หลายประการเกี่ยวกับผู้คนและความรู้จากตะวันตก และเริ่มมีการรับแนวทางการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาสู่แผ่นดินจีน มีการส่งลูกหลานชาวจีนไปเรียนยังต่างประเทศ มีการก่อตั้งโรงเรียนแผนใหม่ศึกษาภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะ ก่อตั้งหน่วยงานด้านการแปล และผลิตงานแปลเพื่อเข้าถึงความรู้จากต่างประเทศ ฯลฯ และมีพัฒนาการเรื่อยมาอีกทั้งยังกระจายการศึกษาไปสู่ชนชั้นกลางในช่วงปีทศวรรษ 1860²¹ อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมกรอ่านและการได้รับการศึกษาแผนใหม่มีส่วนในการสร้างอิทธิพลทางความคิดแบบต่อต้านระบบเก่าและต้องการแสวงหาความอิสระในกลุ่มตัวละครหนุ่มสาวในเรื่องไปโดยปริยาย ซึ่งก็ยิ่งสอดคล้องกับอิทธิพลของกระแสการตื่นตัวทางความคิดแนวใหม่ของกลุ่มนักเขียนจีนยุคสมัยใหม่ตามช่วงเวลาในท้องเรื่อง โดยเฉพาะกระแสต่อต้านความคิดแบบเก่าที่ค่อย ๆ ก่อตัวและแผ่อิทธิพลไปในกลุ่มปัญญาชนในสังคมจีนตามการแพร่กระจายของสิ่งพิมพ์และนิยายสารหัวก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานั้นอีกด้วย²²

²⁰ จากบันทึกท้ายเล่มเมื่อตีพิมพ์ครั้งแรกของนวนิยายเรื่องนี้ในชื่อ “กระแสเชี่ยว” หรือ 《激流》 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1932 โดยปาจิน

²¹ อ่านประกอบ Geng Yunzhi 耿云志. (2016). 近代中国文化转型研究导论. 北京: 社会科学文献出版社. 第 27-39 页.

²² อ่านประกอบ Geng Yunzhi 耿云志. (2016). 近代中国文化转型研究导论. 北京: 社会科学文献出版社. 第 206-239 页.

กล่าวโดยสรุป ชีวิตและความคิดของตัวละครหนุ่มสาวในเรื่องได้ถอดแบบคนหนุ่มสาวในประวัติศาสตร์ยุคใกล้ของจีน ได้อย่างสมจริง อีกด้านหนึ่งอาจมองได้ว่า การที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างสภาวะแวดล้อมที่มีความแตกต่างทางความคิดในหมู่สมาชิกครอบครัวสกุลเกาอย่างเด่นชัดเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า เป็นสภาพแวดล้อมเฉพาะยุคสมัยที่ปัญญาชนหนุ่มสาวในยุคจีนใกล้ทุกคนต้องเผชิญในโลกแห่งความเป็นจริง รวมไปถึงความทุกข์ทรมานแสนสาหัสจากยุคสมัยดังกล่าวพวกเขาที่ต้องเผชิญหน้า กับมันทั้งสิ้น (李宗琴, 2010: 33)

4. บทโศกนาฏกรรมของสตรี

ในประเด็นนี้เราอาจพิจารณาจากโศกนาฏกรรมของตัวละครหญิงสามตัว อันได้แก่ หลี่รู่เจี๋ย (李瑞珺) ภรรยาของ เกาเจี๋ยซิน ต่อมาคือ ตัวละครสาวใช้ หมิงเฟิง (鸣凤) และสุดท้าย ฉีเหมยเฟิน (钱梅芬) ญาติสาวและหญิงในดวงใจของ เกาเจี๋ยซิน ตัวละครทั้งสามเป็นตัวแทนบทบาทของผู้อ่อนแอและหญิงสาวที่ไม่ควรตกเป็นเครื่องเล่น (巴金, 1981: 392) โดยต่างก็มีจุดจบที่ความตายด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าผู้ประพันธ์จะเคียดแค้นถึงตัวละครฝ่ายหญิงไว้ว่า ไม่ได้มีต้นแบบในชีวิตจริงจาก ผู้หนึ่งผู้ใด แต่ได้จินตนาการขึ้นจากเค้าเดิมของบุคคลหลายคนที่เคยผ่านเข้ามาในประสบการณ์ชีวิตจริงในวัยเยาว์ และยังยอมรับว่า เขียนถึงชะตากรรมของตัวละครหญิงเหล่านี้ด้วยความรู้สึกทั้งเห็นอกเห็นใจ ทั้งสลดใจและโกรธแค้น (巴金, 1981: 391) และแม้ว่าจะค้นหาตัวตนที่เป็นต้นแบบของตัวละครเหล่านี้ไม่เจอในความเป็นจริง ทว่า ผู้ประพันธ์ก็เชื่อมั่นอย่างหนักแน่นว่า ในสังคมจีนมีอยู่ (巴金, 1981: 388)

ชะตากรรมของตัวละครหญิงทั้งสามเริ่มจาก รู่เจี๋ย ตัวละครที่มีบุคลิกเป็นต้นแบบของศรีภรรยาและมารดาที่แสนดี ความใจดีมีเมตตาต่อทุกคนทำให้บรรดาลูกพี่ลูกน้องของสามีล้วนรักใคร่และให้ความเคารพพิทักษ์ใญ่คุณน้าอย่างมาก เมื่อรู่เจี๋ย ตั้งครรภ์ลูกคนที่สองใกล้คลอดเป็นเวลาประจวบเหมาะกับการที่เกาเหล่าไท่เหยียกเฟิงสิ้นบุญ ด้วยความเชื่อภักดีของบรรดา อาสาสมัครที่ถือเรื่องการมีหญิงตั้งครรภ์แก่อยู่ในบ้านซึ่งกำลังไว้ทุกข์ให้ปู่เป็นเรื่องสุ่มเสี่ยง อาจนำความอัปมงคลมาให้คนในบ้าน นางจึงจำต้องย้ายออกจากบ้านสกุลเกาและต้องจากสามีและลูกน้อยไปคลอดลูกไกลออกไปนอกเมือง ด้วยความเป็นอยู่ที่ ไร้สุขอนามัย บวกกับสภาพจิตใจที่เศร้าหมองขาดกำลังใจของคนเคียงข้าง ส่งผลให้สุขภาพทรุดโทรมอ่อนแอจนเสียชีวิตขณะ คลอดลูก โดยสามีและลูกก็ยังไม่สามารถมาดูใจก่อนสิ้นลมได้อีก เพราะถูกบรรดาอาสาสมัครห้ามไว้ ด้วยเกรงว่าจะนำโชคร้ายมาให้ ความตายของรู่เจี๋ยไม่เพียงพรากชีวิตอันบริสุทธิ์ไปอย่างสูญเปล่า ยังทำให้เจี๋ยซินในฐานะสามีที่ช่วยเหลือภรรยาของตน ไม่ได้เลยก็ต้องตกอยู่ในความทุกข์ทรมานเช่นกัน

กรณีศึกษาอีกตัวอย่างหนึ่ง คือสาวใช้วัยเพียงแค่ว่า 17 ปีชื่อ หมิงเฟิง ถูกขายมาทำงานรับใช้ในบ้านสกุลเกาตั้งแต่อายุ 7 ขวบ มีความขยันขันแข็งก้มหน้าก้มตาทำงานแม้จะถูกรายเรียกใช้ให้ทำสิ่งใดก็ไม่เคยปริปากบ่น ชีวิตของสาวใช้ที่ได้รับ แต่ค่าตอบแทนไม่ก็โดนลงทนาย จนวันหนึ่งก็ต้องถูกเกาเหล่าไท่เหยียกเฟิงให้เป็นอนุภรรยาของเฟิงเล่อซาน ชายผู้มีอายุ 60-70 ปีแล้ว เดิมหมิงเฟิงแอบรักเกาเจี๋ยซู่ คุณชายสามของบ้านสกุลเกา ถ้าฟังอุปสรรคทั้งด้านฐานะและสถานภาพทางสังคมก็ดูเหมือนจะ ปิดทางความรักของทั้งคู่อยู่แล้ว และยิ่งต้องมาประสบกับเคราะห์กรรมที่ไม่มีสิทธิ์เลือกเช่นนี้ซ้ำอีก ทำให้ชีวิตทาสสาวที่เกิด และเติบโตอยู่แต่ในโลกของการเป็นบ่าว ใช้ชีวิตในแบบชนชั้นล่างมาชั่วชีวิต ไม่เคยได้สัมผัสความสุขสบาย ไม่มีสิทธิมีเสียง เรียกร้องเพื่อตัวเอง มีทางเลือกไม่มากนัก ไม่มีแม้แต่ใครที่จะมาทอดถอนใจด้วยความเวทนามสงสารให้ นางยอมเชื่อฟังรับภัยพิบัติ เอาไว้ทั้งหมดโดยไม่คร่ำครวญร้องขอ (巴金, 1981: 230) ในที่สุดนางจึงตัดสินใจหนีจากความกลัวด้วยการเลือกกระโดด ทะเลสาบจบชีวิตตนเองด้วยวิธีซึ่งหนทาง

และสุดท้ายฉีเหมยเฟิน หญิงสาวที่มีคุณลักษณะตามแบบกุลสตรี หัวอ่อน กตัญญูเชื่อฟังบิดามารดา แต่ก็ไม่เคย สมหวังในความรัก ซ้ำยังถูกจับคลุมถุงชน ไม่พอสามียังมาด่วนจากไป ทิ้งให้นางกลายเป็นม่ายแต่ยังสาว เมื่อครองตนเป็นม่าย

ก็ยังได้รับการปฏิบัติจากครอบครัวแม่สามีอย่างไร้ความปราณี ความสดใสในวัยสาวถูกพรากไปแล้ว จำต้องกลายเป็นคนอมทุกข์ และมีอาการคล้ายโรคซึมเศร้า สภาพชีวิตและจิตใจที่ผ่านการถูกกระทำมาอย่างหนักจนเหมยเฟินล้มป่วยและต้องตายอย่างโดดเดี่ยวในที่สุด ความทุกข์ระทมแสนสาหัส ซะตาชีวิตที่เจอแต่เรื่องเศร้าไม่สมหวัง ตลอดจนจุดจบที่น่าสลดใจของตัวละครหญิงทั้งสาม เป็นโศกนาฏกรรมที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจอย่างยิ่ง

แม้ว่ากลวิธีการนำเสนอชีวิตด้านลบของหญิงสาวบริสุทธิ์ทั้งสามเป็นโศกนาฏกรรมตามแบบฉบับของพล็อตเรื่องที่มุ่งหมายวิพากษ์ระบบเก่า ดังที่หลู่ซวิน นักเขียนผู้โด่งดังของจีนยุคสมัยใหม่เคยกล่าวไว้เกี่ยวกับนิยามของ “ละครแนวโศกนาฏกรรม” จากมุมมองของการต่อต้านวัฒนธรรมแบบประเพณีโบราณของจีนเอาไว้ว่า หมายถึง การนำสิ่งที่มีคุณค่า มาทำลายลงให้เราเห็น (白凌云, 2017: 284) แต่หากหยิบเฉพาะประสบการณ์ของตัวละครในเรื่องมาพิจารณาแล้ว ผู้เขียนก็เห็นด้วยว่า ลักษณะร่วมของการตกเป็น “เหยื่อ” และถูกมองข้ามความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็เหยื่อของความเชื่อองมงาย ไร้เหตุผลอย่างที่รู้เจี๋ยเฉิงยู่ก็ดี หรือการเป็นเหยื่อของการแต่งงานแบบคลุมถุงชนของผู้ที่อยู่ในสถานะทาสอย่างหมิงเฟิง กับผู้ที่อยู่ในสถานะสตรีในอุดมคติอย่างเฉียนเหมยเฟินก็ดี ล้วนเป็นภาพสะท้อนความจริงในสังคมจีนที่สตรีจีนต้องเผชิญนับแต่โบราณมา ด้วยเหตุที่ว่าอิทธิพลของค่านิยมตามหลักปรัชญาขงจื้อมีอยู่จริงในการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมจีนมาแต่โบราณกาล ดังนั้นแล้วมันจึงมีอำนาจในความเป็นจริง และยังเป็นเนื้อหาของชีวิตในความเป็นจริงด้วยเช่นกัน²³ และสำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวละครหญิงในเรื่อง “บ้าน” แล้ว อาจกล่าวได้ว่า ในสถาบันครอบครัวแบบเก่าสตรีมีสภาพที่น่าอนาถยิ่งกว่าถูกกักขังและพันธนาการด้วยความเชื่อตามประเพณีโบราณให้ยึดมั่นในพรหมจรรย์ ทำให้ผู้หญิงที่ไร้เดียงสาต้องถูกทำร้ายจนถึงชีวิตไปไม่รู้เท่าไร (耿云志, 2016: 222) ดังนั้น ก็เชื่อได้ว่า สภาพที่ตัวละครสตรีต้องเผชิญตั้งในนวนิยายเรื่อง “บ้าน” นี้ได้สร้างมโนทัศน์ที่มีความสมจริงในความคิดของผู้อ่านที่มีต่อการถูกกดขี่ของสตรี ยิ่งไปกว่านั้น การเรียกร้องเพื่อแสวงหาอิสรภาพทางสังคมของสตรีจีนยังได้กลายมาเป็นหัวข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางและมีมุมมองต่อต้านในหลายมิติตามกระแสสังคมในเวลาเดียวกับที่เป็นช่วงเวลาของการปะทะกันระหว่างความคิดเก่าและใหม่อีกด้วย (耿云志, 2016: 222)

สอดคล้องกับในรายงานการวิจัยของภัทรวดี ตรียที่พึ่ง ที่ศึกษาภาพลักษณ์สตรีในวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” เอาไว้ก็ยังมองว่า ภาพลักษณ์ทางวรรณคดีของสตรีจากผลงานเรื่อง “บ้าน” เผยให้เห็นถึงโศกนาฏกรรมของตัวละครหญิงที่สะท้อนแนวคิด จริยธรรม คตินิยม ศีลธรรมจรรยาทางชนชั้น ตัวอย่าง บุตรสาวตระกูลใหญ่ในครอบครัวศักดินาที่ต้องกลายมาเป็นผู้เสียสละของสังคมศักดินา โดยมีตัวละครเหมยเฟินกับรู้เจี๋ยเป็นตัวแทน กับสาวใช้ชนชั้นล่างที่ต้องกลายมาเป็นเครื่องสังเวทพิธีศพของสังคมศักดินาในกรณีของหมิงเฟิง (ภัทรวดี ตรียที่พึ่ง, 2554: 83)

ในส่วนตัวผู้ประพันธ์เองก็ยังเคยกล่าวถึงความผูกพันที่มีต่อตัวละครหนุ่มสาวและชะตากรรมของพวกเขาในเรื่อง “บ้าน” เอาไว้ต่างกรรมต่างวาระ โดยย่ออยู่บ่อยครั้งว่า หากไร้ซึ่งวันเวลาช่วง 19 ปีแรกของชีวิตแล้ว เขาก็คงเขียนนวนิยายเล่มนี้ออกมาไม่ได้ และยังยอมรับว่า ฉากบางฉากในเรื่องเขายังเคยเห็นมากับตาตัวเองแล้ว หรือที่เคยผ่านประสบการณ์มากับตัวก็ยังมี (巴金, 1981: 397)²⁴ การหยิบปากกาขึ้นเขียนนวนิยายของปาจินแรกทีเดียวก็ไม่ใช่เพื่อต้องการจะเป็นนักเขียน แต่เพราะชีวิตในอดีตบีบให้ต้องหยิบปากกาขึ้นมาเขียน “ผมเขียน “บ้าน” ก็เหมือนผมกำลังเปิดหลุมศพแห่งความทรงจำอยู่” (巴金, 1981: 398) ทั้งนี้ ความทรงจำที่ผู้ประพันธ์ไม่อาจจะลืมได้ที่กล่าวถึงนั้น คือ ความทุกข์อันเกิดจากความอยู่ดีศรีธรรม การเสียสละชีวิตและความรักไปอย่างไร้ประโยชน์ของตัวละครสตรีในเรื่อง ยังเป็นแนวคิดแบบไรม์มนุษย์ธรรมนี้ล้วนเป็นเสมือนเนื้อร้ายของระบบศักดินาที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนออยู่ในแก่นเรื่องด้วยนั่นเอง²⁵

²³ อ่านประกอบ Wang Furen 王富仁. (2010). 文学真实论. 中国政法大学学报, -(2), 115.

²⁴ จากบันทึกท้ายเล่มการพิมพ์ซ้ำ โดยสำนักพิมพ์เหรินหมินเหวินเสวีย เมื่อปี ค.ศ. 1977

²⁵ อ่านประกอบ Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社. 第 381-394 页.

มุมมองที่กล่าวมาเป็นการวิเคราะห์จากภาพที่ผู้ประพันธ์นำเสนอ หากหันกลับมาวิเคราะห์ภาษาในตัวบท จากคำพูดและความนึกคิดของตัวละครหญิงแล้ว จะสังเกตได้ว่า ก็มีลักษณะเป็นเชิงลบ (消极性) อยู่มาก กล่าวคือ ตัวละครไม่เคยแสดงความต้องการหรือแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาแม้แต่ความรักที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หรือไม่ต้องการร้องขอความเห็นใจ หรือเรียกร้องความยุติธรรมจากผู้อื่น มีแต่ยอมจำนนต่อสภาพอันไม่พึงประสงค์อย่างว่านอนสอนง่าย โดยเฉพาะตัวละครเฉียนเหมยเฟินเป็นตัวอย่างที่ชัดเจน ในบทสนทนาระหว่างรู่เจี๋ยกับเหมยเฟินเกี่ยวกับความไม่สมหวังในความรักและชะตากรรมที่ผ่านมาของเหมยเฟิน (ในบทที่ 24) แม้รู่เจี๋ยจะแสดงความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจเหมยเฟินมากเพียงใด แต่ในคำพูดของเหมยเฟินที่ได้ตอบกลับมัล้วนสอดแทรกความคิดในเชิงลบต่อตนเองทั้งสิ้น อาทิ ...คงเป็นพรหมลิขิต... (命中注定的罢) ...จิตใจของฉันมันแก่ชราไปแล้ว... (我在心情上已经衰老了) ...ฉันเดินมาถึงเส้นทางแห่งความร่วงโรยเสียแล้ว... (我已经走上了飘落的路) ...ฉันมีชีวิตอยู่บนโลกนานหนึ่งวัน มีก็แต่จะทนทุกข์ไปอีกหนึ่งวัน อยู่ไปก็รังแต่จะเป็นภาระให้คนอื่นเท่านั้นเอง... (我在人世多活一天，只是多挨一天的光阴。我活着只是拖累别人) (巴金, 1981: 198)

แม้จะมีความแตกต่างจากสาวใช้หมิงเฟิงที่ได้แสดงการโต้ตอบให้เห็นอยู่บ้าง ด้วยการเลือกจบชีวิตของตนเองเพื่อหนีจากการถูกจับแต่งงาน ทว่าก่อนที่ตัวละครจะเดินมาถึงความตายในบทที่ 26 ก็จะมีพบว่า หมิงเฟิงผู้อยู่ในสถานะทาสก็ยังคงมีความคิดฝังแน่นในสถานภาพของตนที่เป็นชนชั้นล่าง ก็ยังไม่แสดงความขัดขืนต่อชะตากรรม (ไม่คิดต่อต้านคำสั่งของนาย) และยังยอมรับปมด้อยของตนเช่นเดียวกับเฉียนเหมยเฟิน ดังจะเห็นได้ว่า ตัวละครยังมีความลังเลกลับไปกลับมาระหว่างความต้องการร้องขอความช่วยเหลือจากชายคนรักกับการยอมรับเรื่องสถานะ ด้วยตระหนักว่า “มีกำแพงที่ไม่อาจพังทลายลงได้ขวางกั้นกลางระหว่างพวกเขาทั้งสองเอาไว้ ทำให้พวกเขาไม่สามารถเข้าใกล้กันได้ มันคือสถานะที่ต่างกั้นกันนั่นเอง” (在两个人的中间横着那一堵不能推倒的墙，使他们不能够接近。这就是身份的不同。) (巴金, 1981: 225) และเมื่อตัวละครใคร่ครวญถึงความตาย นางก็ยังตัดพ้อถึงการมีชีวิตอยู่ของตนว่า “ชีวิตของฉันมันช่างโดดเดี่ยวเดียวดายอย่างนี้เชียวหรือ” (我的生存就是这样地孤寂吗?) (巴金, 1981: 231) จากการวิเคราะห์สภาพจิตใจในเชิงลบที่พบในตัวละครหญิงทั้งสองข้างต้นไม่เพียงจะมีลักษณะร่วมที่พบได้บ่อยตามแบบสตรีจีนโบราณเท่านั้น แต่ยังช่วยดึงผู้อ่านให้เข้าถึงความเป็นมนุษย์ของตัวละครนั้น ๆ ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ที่ตัวละครตัวหนึ่งต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่มักถูกเรียกด้วยคำว่า “ชะตากรรม” กับตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ถูกกำหนดบทบาททางสังคมเอาไว้ด้วยสถานะใดสถานะหนึ่ง ผู้เขียนเชื่อว่า นี้อาจนับเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางสังคมที่มีความเป็นไปได้ในชีวิตจริงของสตรีจีนที่ผู้ประพันธ์ได้ใช้ลีลาภาษาถ่ายทอดไปถึงจิตใจผู้อ่านได้อย่างเป็นธรรมชาติ (ผ่านปากตัวละคร) ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความมีอยู่ของสภาพที่เรียกว่า “ชะตากรรม” และ “สถานะทางสังคม” ที่เป็นกรงขังสตรีในเรื่องได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป ในกรณีของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางชีวิตของตัวละครหญิงในเรื่อง ที่แม้ว่าจะดูเป็นสี่ส้นคล้ายละครโศกนาฏกรรม แต่แก่นแท้ของสารที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนออาจกล่าวได้ว่า ได้สร้างมโนทัศน์ความสมจริงของภาพส่วนหนึ่งในชีวิตสตรีจีนในระบบศักดินาตามความเชื่อของผู้ประพันธ์ ซึ่งมีที่มาจากความเป็นจริงในวัฒนธรรมและสังคมของจีนที่สั่งสมมาแต่โบราณ อีกทั้ง ชะตากรรมและบทบาททางสังคมของตัวละครในเรื่องยังก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจและเห็นอกเห็นใจต่อผู้อ่านอีกด้านหนึ่งด้วย

บทสรุป

วรรณคดีเรื่อง “บ้าน” มีการสร้างมโนภาพของบ้านให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ การดำรงอยู่ของบ้าน และความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในบ้านอย่างค่อนข้างสมบูรณ์เสมือนจริง ในส่วนของบรรยากาศในบ้านที่พิจารณาผ่านการเฉลิมฉลองเทศกาล

ตรุษจีนของสมาชิกในสกุลรวมถึงบ่าวไพร่ก็ยังตอกย้ำถึงความสร้างมโนภาพของควมมีชีวิตชีวาภายในบ้านได้อย่างสมจริง ในส่วนของการสื่ออารมณ์ความรู้สึก วิเคราะห์ผ่านกิจกรรมของตัวละครในพื้นที่สวนดอกไม้ ผู้อ่านไม่เพียงเกิดจินตภาพของ ลักษณะทางกายภาพของสวนเท่านั้น ยังสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครต่าง ๆ ผ่านกลวิธีการใช้พื้นที่ สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของ “ที่หลบภัย” หรือ “ที่พักใจ” อีกด้วย ทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพควมมีชีวิตของผู้อาศัย ภายในบ้านที่มีความสมจริงยิ่งขึ้น

ในส่วนของการผูกปมความขัดแย้งในเรื่อง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือเป็นลักษณะการผูกปมกับคู่กรณีหรือตัวร้ายในเรื่อง (Man against man) ที่มีความแตกต่างระหว่างตัวละครสองฝ่ายที่แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน โดยการปูพื้นให้ตัวละคร รุ่งอาวูโสที่เป็นภาพแทนของคนหัวโบราณมีความคิดแตกต่างจากคนรุ่นหลานซึ่งเป็นภาพแทนของคนหัวสมัยใหม่ ตลอดจน การอยู่อาศัยร่วมกันของสมาชิกในบ้าน ภาพความเข้ากันไม่ได้ระหว่างผู้อาวุโสและคนรุ่นหลาน หรือการเกิดคู่ขัดแย้งกับหลาน ล้วนเป็นสภาพทั่วไปที่อาจเกิดขึ้นได้ในครอบครัวขยายของสังคมจีนที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ ที่มีการปะทะกันทางความคิดเก่าและใหม่ ดังนั้น จุดนี้จึงมีส่วนสร้างมโนทัศน์ควมสมจริงให้กับผู้อ่านเช่นกัน

ในส่วนของบทโศกนาฏกรรมที่ผู้ประพันธ์นำเสนอผ่านชะตากรรมของผู้ถูกระงับที่ตกเป็นเหยื่อของความเชื่อองมงาย และการแต่งงานแบบคลุมถุงชนซึ่งเป็นแนวคิดแบบประเพณีจีนโบราณในสังคมศักดินานั้น ถูกหยิบมาจัดวางลงในเส้นชีวิตของตัวละครหญิงทั้งสาม ได้แก่ รุ่ยเจี๋ย เหมยเฟินและหมิงเฟิง ที่แม้ว่าทั้งสามจะมีสถานะทางสังคมที่ต่างกันแต่กลับมี จุดจบเดียวกัน โดยผู้ประพันธ์ได้สร้างบุคลิกตัวละครทั้งสามให้เป็นผู้ที่ยึดถือในหลักปฏิบัติและเคร่งครัดในคำสอนของบิดามารดา เชื้อฟ่งผู้อาวุโสและผู้เป็นนาย มีรูปแบบการครองตนอันดั่งตามแนวคำสอนโบราณ แต่กลับต้องพบกับจุดจบที่น่าเศร้า จนกลายเป็นโศกนาฏกรรมที่มีพลังอย่างยิ่งต่อการสร้างความเกลียดชังต่อระบบเก่าในสังคมศักดินา ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวสะท้อน ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับสตรีจีนในยุคศักดินาและยังดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงสมัยจีนยุคใกล้ จึงกล่าวได้ว่า ได้สร้างมโนทัศน์ ของชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับสตรีจีนในยุคสมัยนั้นต่อผู้อ่านได้อย่างสมจริง

จะเห็นได้ว่า ในวรรณคดีเรื่อง “บ้าน” ได้ใช้กลวิธีการนำเสนอในมิติต่าง ๆ ทั้งลักษณะของการสร้างมโนภาพของ คฤหาสน์ตระกูลผู้ดีเก่า การใช้สถานที่แห่งนัยเชิงสัญลักษณ์สื่ออารมณ์ความรู้สึกในกันบึ้งของจิตใจตัวละคร การผูกปมขัดแย้ง ระหว่างรุ่น ตลอดจนการหยิบยกชะตากรรมของสตรีจีนมานำเสนอในเรื่อง ยังผลให้เกิดมโนทัศน์ควมสมจริงในการรับรู้ของ ผู้อ่านทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจีน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีส่วนในการสะท้อนภาพตามความเป็นจริง ของครอบครัวขยายในสังคมชนชั้นผู้ดีเก่าของจีนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของประวัติศาสตร์จีนยุคใกล้ ได้เป็นอย่างดี จากผลการศึกษาดังกล่าวชี้ว่า การอ่านตัวบทอย่างละเอียดได้เผยให้เห็นความเป็นจริงใน “สาร” ของผู้ประพันธ์ ที่สอดแทรกอยู่ในตัวบทด้านต่าง ๆ ซึ่งเชื่อว่า นี่ยังเป็นส่วนหนึ่งในสารัตถะความเป็นสังคมนิยมของวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ที่ ตอกย้ำถึงคุณลักษณะสำคัญของเนื้อหาแนวต่อต้านครอบครัวในระบบศักดินาของจีนในนวนิยายเรื่องนี้ ทั้งนี้ ความโดดเด่น ด้านมโนทัศน์ควมสมจริงในงานประพันธ์ชิ้นนี้ยังอาจมีส่วนอย่างมากที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้กลายเป็นผลงานวรรณคดีที่ควรค่า แก่การศึกษาในฐานะวรรณกรรมแนววิพากษ์ครอบครัวในระบบศักดินาของจีนอีกด้วย.

เอกสารอ้างอิง

- จิตาภา จารุขวลิต. (2553). การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” ของปาจินกับเรื่อง “สาวลำเพ็ง” ของเฉินดิง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ]. Huachiew Archiving System (HAS). <http://hcuir.lib.hcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/546>
- เจตนา นาควัชระ. (2521). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. สำนักพิมพ์ดวงกมล.

- ปาจิ้น. (2566). 家 [บ้าน]. สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ภัทรวดี ตริยที่พึ่ง. (2554). การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์สตรีในวรรณกรรมเรื่อง “บ้าน” “ฤดูใบไม้ผลิ” “ฤดูใบไม้ร่วง” ของปาจิ้น และ “ผจญบาป” ของศรีบูรพา. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 3(1), 81-89.
- Bai Lingyun 白凌云. (2017). 紧贴时代脉搏的作家——巴金论巴金不同时期的作品风格. 理论研究, -(12), 284.
- Bajin 巴金. (1981). 《家》. 北京: 人民文学出版社.
- Chen Chuancai 陈传才 & Chen Yanjun 陈衍俊. (1959). 巴金作品的真实性和局限性. 读书, -(1), 33-35.
- Feng Hongmei 冯红梅. (2011). 浅析巴金家庭题材小说创作的表现及其形成. 东京文学, 2011年07月, 12-13.
- Geng Yunzhi 耿云志. (2016). 近代中国文化转型研究导论. 北京: 社会科学文献出版社.
- Jia Yumin 贾玉民. (2020). 从有关史实看巴金《家》的写实品格——兼谈近些年来一些学者对《家》内容真实性的质疑. 黎明职业大学学报, -(2), 7-17.
- Li Jie 李杰. (2013). 论文学的真实性. 鸡西大学学报, 13(3), 111-113.
- Li Zongqin 李宗琴. (2010). 巴金作品中的死亡观. 群文天地, -(5), 33-34.
- Song Jianhua 宋剑华. (2018). 旧事重提: 也谈《家》的早期接受与传播. 暨南学报 (哲学社会科学版), -(5), 94-108.
- Wang Furen 王富仁. (2010). 文学真实论. 中国政法大学学报, -(2), 100-122.
- Wang Longfei 王龙飞. (2007). 《读书》关于巴金作品讨论运动的实质. 文学教育, -(09), 38-41.
- Zhao Jing 赵静. (2018). “公馆”之家——论小说《家》的文学表达. 北京社会科学, -(4), 32-41.
- Zhao Yanqiu 赵炎秋. (1997). 论文学作品的真实性品格及其主观规定性. 人文杂志, -(1), 103-108.
- Bajin zuopin taolun——Bajin zuopin zai duzhe zhong de yingxiang* 巴金作品讨论——巴金作品在读者中的影响. (1958). 读书, -(19), 24-25.
- Zhou Limin 周立民. (2020). 《家》的魅力来自对一个时代的概括能力/巴金先生诞辰纪念. 中华文学选刊, Retrieved March 31, 2024 from <https://163.com/dy/article/FSAFCHD60530X3EG.html>